This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

HORTI

Aromã

1.a

Histor.

BIBLIOT. UNIV

EST. 126

TABLA 8

Nº 40

DERECHO

136-8-40

BIBLIOTECA
80 COMPLUTENSE. 9
E. 26 C. 10 N. 9

DE SIMPLICIBVS MEDICAMENTIS EX OCCIDENTALI INDIA DELATIS, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST.

Auctore D. NICOLAO MONARDIS Hiſpalenſi Medico;

Interprete CAROLO CLVSIO *Atrebate.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXIIII.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI *Regis Hiſpan. &c. Ducis Brab. &c. Priuilegio cautum eſt, ne quis ante quadriennium citra Chriſtophori Plantini voluntatem, librum* De Simplicibus Medicamẽtis ex Occidẽtali India delatis, quorum in Medicina vſus eſt, &c. *imprimat, aut alibi impreſſum importet, venalémve habeat, intra omnes ditionis eius fines. qui ſecus faxit; confiſcatione librorum, & pœna fiſco Regio exſoluenda, multabitur: vt latiùs patet in ipſo diplomate.*

Subſig.

I. de VVitte.

GENEROSO, VIRTVTE ET ERVDITIONE PRAESTANTI VIRO, DN. THOMÆ REDIGERO, DN. SVO PLVRIMVM OBSERVANDO, CAROLVS CLVSIVS.

ADEO fœcunda eſt omniparens Natura, & ea humanæ mentis imbecilitas, Generoſe Redigere, vt ab vno homine recõditiſsima eius arcana erui nõ potuerint: ſed alios atque alios exoriri neceſſe fuerit, qui ex eius latebroſo ſinu nonnulla proferrent, à nemine antea obſeruata.

HIC, reliquis ſublimius volans, de cæleſtium orbium motu & aſtris acutiſſimè diſſeruit: alter, oceani profundum petens, de piſcibus & reliquis aquatilibus ſagaciſſimè diſputauit: tertius, auium & inſectorum: quartus, quadrupedum & reliquorum terreſtrium animalium naturam edocuerunt: alius, terræ penetralia recludens, lapidum, & aliorum quę ſub terra inueniuntur, generationem: plerique, plantarum varietate illecti, earum formas & facultates (quibus ſubinde ægri leuantur) in hominum vſum deſcribendas ſumpſerunt.

REI verò herbariæ ſtudium adeò immenſum eſt, vt abſolutam Plantarum hiſtoriam nemo hactenus euulgarit, ſed aliqui duntaxat ignotas nobis antea plantas interdum in lucem proferunt.

EX eorum numero eſt D. Nicolaus Monardis Hiſpalenſis Medicus, qui nuper aliquot plantas ex

America & nouo orbe delatas, Hiſpanico ſermone duobus libris deſcripſit.

PORRO (vt eo ſtudio mirificè ſemper delectatus ſum) eius vtrumque librum Latinum feci: ſed quoniam pleraque in altero repetit, de quibus in priore egit, & medicamenta ſimilia per vtrumque librum diſperſa ſunt, vt concinniore ordine ſingula diſtribui poſſent, de duobus vnum feci, annotatiunculisq; aliquot & iconibus auctiorem reddidi, in eorum gratiam, qui Hiſpanicæ linguæ ignari ſunt, meam operam plerisque non ingratam fore ratus.

TIBI autem, Generoſe Redigere, nuncupaui, vt aliqua ſaltem animi gratitudine declararem, multis me modis obſtrictiſſimum eſſe, ob luculenta in me collata beneficia, quorum memoria animo meo nunquam excidet.

ET cùm Plantinus noſter Aromatum hiſtoriã recudere vellet, eam auctiorem, & locupletioribus annotationibus, iconibuſque inſuper illuſtratam (quoniam eiuſdem ſunt argumenti) huic coniungendam tradidi.

HOC igitur tenue meæ obſeruantiæ teſtimonium boni conſulas, & quo ſemper in me fuiſti animo eſſe pergas. Vale, Machliniæ, Idib. Septembr. M. D. LXXIII.

DE

DE SIMPLICIBVS MEDICAMENTIS EX OCCIDENTALI INDIA DELATIS, QVORVM IN MEDICINA VSVS EST.

Copal & Anime.

DVO *reſinarum genera multum ſimilia ex Hiſpania noua adferuntur, quorum vnum* Copal *vocatur, alterum* Anime.

COPAL *reſina eſt admodum candida, & lucida, & tranſparens, magnis fragmentis, Diacitri valde tranſparentis haud diſsimilibus, ſatis odorata, ſed non perinde vt Anime. Ea Indi in ſuis ſacrificiis ſuffumigij loco vtebantur, eamq́ ob cauſam Sacerdotibus in templis ſuis frequenti in vſu, adeò, vt cùm Hiſpani noſtri primùm eò appellerent, huiuſmodi ſuffitibus naribus eorum admotis exciperentur.* Copal.

VTILIS *eſt ad frigidos capitis morbos, & Thuris, aut Anime vicem explet. Calida ſecundo gradu, humida primo. Reſoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.*

ANIME *arboris eſt lacryma ſeu reſina, alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, verùm Copali magis oleaginoſa. Defertur granis Thuris, ſed craſsioribus, quæ confracta luteum colorem oſtendunt inſtar reſinæ: gratiſsimi ac ſuauiſsimi eſt odoris, & prunis impoſita, facilè conſumitur.* Anime.

DIFFERT *ab Anime Orientali, quod neque tam candidum, neque tam lucidum ſit. Orientale item magnis fragmentis adfertur tranſparentibus,* ✳ *ita vt nonnulli Charabe ſeu Succini ſpeciem eſſe ſuſpicati ſint, quam Ambarum colliquatum nuncupant, è quo ſphærulæ precariæ tornantur,* Anime orientale. Ambarum colliquatum.

Charabe, & eius natales.

tur, cùm nihil ſit minus: nã Charabe Bitumẽ eſt, cuius magna fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruuntur, vtpote quod è fontibus in ipſo mari manat, Bituminis modo, atque aëri expoſitum, ſtatim cogitur & denſatur, vt coniicere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in fragmentis illis conſpiciuntur. Vnde eorum error colligitur, qui Populi lacrymam aut Pini eſſe putarunt. Hermolaus Barbarus vir doctiſſimus, ait Animæ Orientale colligi vicinis locis pago, in quo Thus naſcitur, & ab illius pagi nomine, Animæ vocari.

Succinum non eſt lachryma.

Anime Americum.

NOVÆ *Hiſpaniæ Anime colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, per inciſionem, Thuris aut Maſticis modo.*

Anime facultates.

HVIVS *vſus eſt in pleriſque, ſed Capitis præſertim morbis, à frigiditate prouenientibus, & defluxionibus purgationes ſubſequentibus, cubiculis per hyemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire ſub noctem volentibus, ſuffitis, quinetiam ipſo capite, ſi qui cephalæa & hemicrania laborant: nam caput roborat.*

MISCETVR *emplaſtris & Ceratis, vbi roborare, & frigidos humores, flatuſq; reſoluere opus eſt. Thuris vicem ſupplet, cum in ſuffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat, emplaſtri modo adhibitum, atque etiam ipſum ventriculum reliquaſq; partes neruoſas, Cerati modo, tertia parte ceræ admiſta, atque ſic geſtatũ diutius, & ſubinde renouatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit. Calida eſt ſecundo gradu, humida primo.*

Xolochcopalli. Copalcahuiel.

Gomara in Mexicana Hiſtoria duo Copalis genera facit; alterum rugoſum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri ſimile: alterum, multò præſtantius, Copalcahuiel, quod plerique myrrham exiſtimarunt. Vulnerata arbore guttatim ſtillat liquor albus, qui ſtatim concreſcit.

* Qui plura de Orientali Anime volet, legat noſtras annotationes in cap. 8 lib. 1. Hiſtoriæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Anime fragmento, quod aliquot vncias pendebat, donatus ſum ante

bien-

biennium à doctiſſimo Hugone Morgano Pharmacopola Londinenſi.

Refert Fragoſus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot-guebit, id eſt, lignum deſiderij ſeu exoptatum, dictam, Populo ſimilem, ſummi candoris, cuius materies, ob candorem, læuorem, & ſplendorem, ſummè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice naſcitur gummi ſeu Reſina, Thuri noſtro ſimilis, ſed candidior, & minoribus fragmentis, quo iſtic vtuntur, vt nos Thure. Toçot-guebit.

Tacamahaca.

DEFERTVR *item ex Noua Hiſpania, aliud gummi ſeu reſinæ genus, ab Indis* Tacamahaca *vocatum, quod nomen apud Hiſpanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber eſt, Pæoniæ ſeminis modo.* Tacamahaca.

PLVRIMVS *huius vſus eſt apud Indos, præſertim in tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter reſoluit, maturat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.* Tacamahacæ facultates.

COLORE *eſt Galbani (nec deſunt qui idem eſſe putent) vnguibus albis, vti Ammoniacum, odore graui, atque etiam ſapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vteri ſuffocatione laborantes ilico liberet. Vmbilico emplaſtri modo impoſita, vterum ſuo loco retinet: atque huius vſus adeo mulieribus eſt familiaris, vt ab eis maxima ex parte abſumatur, quandoquidem efficacia experiantur eius remedia, cùm in vteri ſuffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnullæ delicatiores ambarum & moſchum addunt. Maximè vtilis eſt, ad reſoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes, emplaſtri modo adhibita: Eiuſdem eſt efficaciæ in tumoribus frigidis, quoniam eos reſoluit, maturat, & abſumit ilico. Non liqueſcit, ſed ita tenaciter ſemper adhæret, vt auferri, niſi opere abſoluto, non poßit.*

EXPERIMENTO *comprobatum eſt, qualeſcun-*

que deſluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam ſit deſluxio, adpoſitam. Temporibus impoſita cerati modo, deſluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium ſedat, dentibus, etiam corruptis, impoſita: atque ſi hac dens corruptus vſtuletur, prohibet ne corruptio longius ſerpat. Pectori & humeris vt emplaſtrum impoſita, dolores eorum finit.

Emplaſtrum ſtomachicum.

Ex ea, ſtyracis tertia parte, & ambari momento, fit emplaſtrum ſtomacho longè vtiliſſimum: ſiquidem eum roborat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatus diſcutit. Eodem modo cerebro impoſita, eum roborat, & dolores aufert. Magnæ eſt efficaciæ, in doloribus coxendicis, & omni articulorum morbo, præſertim ſi ab humoribus frigidis aut mixtis proueniant: quoniam eius reſolutio adſtrictionis particeps eſt, qua de cauſa mirum in modum partes roborat.

Sola, iuncturarum aut neruorum vulneribus impoſita, ea curat: nam ſtatim ſuppurat & ſpaſmum prohibet. ego tertiam partem ceræ admiſceo, quoniam faciliùs inducitur.

In ſumma, adeo celebris eſt eius vſus, vt plebs ad qualemcunque dolorem aliud remedium non norit, modò non ſint inflammationes admodum calidæ: ſed & in his admodum vtilis eſt, in morbi declinatione, ad diſcutiendum qui ſupererat humorem. Calida eſt initio tertij gradus, multæ adſtrictionis particeps, & ſicca in ſecundo.

Caraña.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomẽ Dei, defertur reſina colore Tacamahacæ, ſed ſplendidior, liquidior, ac denſior, lingua Indica Caraña dicta, quod nomen etiam apud Hiſpanos retinuit, odore Tacamahacæ, ſed grauiore. Pinguis eſt & oleaginoſa, ideoq; tenax ſine

multa

multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentum nouum eſt, quod decem annis elapſis primùm huc illatum eſt.

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eoſdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare ſolet, & minore temporis ſpacio vires ſuas exerit: ſic vt quos Tacamahaca non curarit, Caraña ſanet. Exemplum vidimus in eo, qui ob humeri cruciatus, iam multo tempore brachium mouere non poterat, tametſi Tacamahaca vſus eſſet: ſed poſtquam Caraña vti cœpit, triduo ſanitati reſtitutus eſt. Carañæ facultates.

Mira eſt eius vis in iuncturarum doloribus: nam impoſita, facilè eos curat, modò nulla ſit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos diſſoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum ſiſtit: ad quoſuis neruorum & cerebri dolores valde vtilis: Vulneraq́ recentia, neruorum præſertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento ſanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimit, ad aures atque temporibus impoſita. Excedit ſecundum caloris gradum. Colligitur vti ſuperiores, vulneratis arboribus.

Sed ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos eſt Caraña quædã purior, & Balſami modo limpida, ſuperiore multò præſtantior, vtilior, & odoratior. Caraña purior

Oleum Cicinum.

Gelisco nouæ Hiſpaniæ prouincia, oleum ſeu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis Hiſpani nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cùm fructu, tum foliis ſimili Ricino, ſed in maiorem altitudinem, ob ſoli vbertatem, excreſcente, elicitur. Oleum ficus infernalis.

Eadem vero ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Dioſc. lib. 1, cap. 30. hoc eſt, contuſo ſemine, deinde in aqua cocto, poſtremùm oleo innatante cochlearibus excepto. Oleorum eliciendorum ratio.

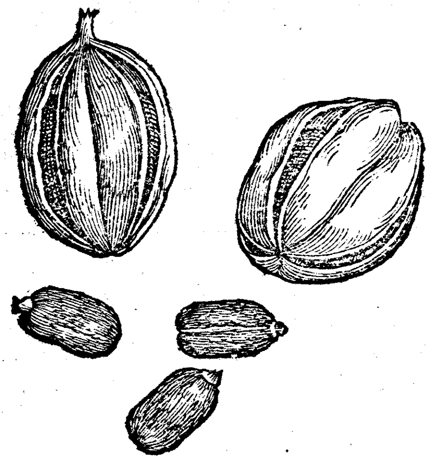
Hæc eliciendorum oleorum ratio è ſeminibus & fructibus, Indis admodum familiaris eſt, quippe qui nullam expreſſionem norint: ſed etiam hoc oleum eo modo quàm expreſſione facilius elicitur.

Olei cicini facultates.

MAGNIS *viribus pollet iſtud oleum, veluti experientia, & multo eius vſu comprobatum eſt, cùm in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis prouenientes ſanat: omnes tumores diſſoluit, flatusq́ discutit, præſertim ventris, eamq́ ob cauſam non modo in Anaſarca vtile, ſed in omnibus hydropiſis generibus, ſi venter eo inungatur, & aliquot guttæ vino aut alio liquore commodo exceptæ ſorbeantur, etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clyſteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, ſi partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttulæ ſumantur. Efficacius ſubuenit Ilei doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modo à cauſa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, ſi aliquot huius olei guttæ pingui iure gallinæ diſſolutæ ſumantur. Partes corporis contractas, ſi eo inungantur, curat, neruos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obſtructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atq; ventris animalia pellit, maximè ſi eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinentur. Ad pſoras & vlcera capitis manantia valet: prodeſt aurium doloribus, & omnibus cutis vitiis, varosq́ mulieribus plerunque infeſtos illitu expurgat.*

CALIDVM *eſt initio tertij gradus, humidum ſecundo.*

Ricinvs americvs.

Hoc Ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum ſeu ſiliqua illa triangula quæ ſemina continet, tuberculis aſperis non eſt obſita, vt in vulgari; ſed læuis & cinerei coloris. Ipſum granum ſiue ſemen vulgari ſimile, nigrũ tamen & nõ maculoſum vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiamſi dimidia tantum vnius grani pars ſumatur, valenter ſupernè & infernè purgare referebat qui mihi dabat, & Curcas iſtic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre memini, dum Hiſpanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliiſque maritimis Bœticę locis, Ricini plantas craſſitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas inſtar aliarũm arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari ſolent. Exactiſſimè ſane conueniebant Dioſc. deſcriptioni. Refert etiam Bellonius lib. 1. obſeruat. cap. 18. magnas in Creta inſula Ricini arbores ſe obſeruaſſe. An vero his ſimilis ſit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, plane ignoro, cum is qui inde fructum eum attuliſſet, arboris formam deſcribere non poſſet, & eum ſiccum, qualem hîc exhibeo, duntaxat viderim.

Bitu-

Bitumen.

Bitumen.

I N *Cubæ inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hiſpanis ſeruit picandis nauibus, quia pici nauali ſimilis eſt, ſed ſeuum admiſcent, vt melius induci poßit. Veterum Naphtham eſſe puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Poſidonius refert, albæ & nigræ.*

Naphtha.

Bituminis facultates.

N O S *eo Bitumine vtimur in vteri morbis, quòd eum ſuffocatione liberet, naribus admotum, aut vuluæ inditum.*

C A L I D V M *eſt in ſecundo gradu, & humidum in primo.*

Ambarum.

Ambar griſeũ.

N V N C *mittit nobis Florida noui orbis prouincia* Ambar *quod vocant* Griſeum, *idq́ in littus eiectum inuenitur à Canaueral ad promontorium vſque D. Helenæ.*

Ambar bitumen eſt.

V A R I A *eſt circa eius originem opinio: ſed veriſsimum eſt, Bituminis genus eſſe ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expoſitum, ilico denſatur, vt ſolent pleraque, quæ ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.*

S O L V S *Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminerunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus ſuis manare aſſerit, peßimũq́ id eſſe quod à piſcibus deuoretur.*

Ambar nõ eſt ſperma Balenæ.

I N D E *conuellitur eorum opinio, qui Balenarum ſperma eſſe aſſerunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans nonnunquam deuorant, alimentum eſſe exiſtimantes.*

V E R V M *eſt, meo tempore Balenam circa Canarias quas fortunatas inſulas putant, captam, in qua inuentæ ſunt plus quàm quatuor Ambari libræ: poſtea tamen infinitas Balenas cum ſuis catulis interfecerunt, ſed nihil Ambari in eis inuentum eſt.*

N O N

NON deſunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus naſcente fieri dicant, qui Aprili & Maio menſibus matureſcit, & odoratus eſt, quem decidentem vorant Balenæ, quaſi fructus in alimentum cedens, aliud quàm ſanguinem & carnem generare poßit.

OPTIMI delectus eſt, vt nonnihil ad rubedinẽ tendat, album non æquè bonum, nigrum deterrimum. Ambari delectus.

EXCALFACIT, reſoluit, roborat, quocunque tandem modo applicetur: nam calidi eſt temperamenti & ſicci, cum pinguedine quadam, quæ illi facultatem emolliendi tribuit.

VARIÆ ſunt Ambari facultates: nam cum oleo florum mali Arantij ſiue Aſſyrij in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & neruos, & frigidos qui infarcti ſunt humores reſoluit: ad eadem efficax, emplaſtri modo cum Alipta muſcata aßiduè geſtatum. Ambari facultates.

EIVS ſolius, aut cum moſcho & ligno aloës permixtæ olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, ſpiritus vigor & cordis vires reficiuntur: ideoq; in peſtis contagiis eius odor adprime vtilis eſt, nec minus his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, ſi capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo ſuffiantur.

MAXIME prodeſt ſenibus, quòd illorum ſpiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & craſſos lentoſq; humores quibus plurimùm abundant, extenuet, ſiue cibis indatur, ſiue veſtes ſuffiantur, ſiue cerebro cordiſq; regioni applicetur, ſiue vino, quo ſibi faciẽ & manus abluũt, permiſceatur.

SCOBI magnetis, galbanoq; miſcetur, & emplaſtri modo mulierum vmbilico impoſitum, vterum ſuo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat: eius autem aßiduus odoratus prodeſt vteri procidentiis, ſuffocationibus verò, in

Liquid-

Liquid-ambar diſſolutum, & xylo exceptum, vteriq́ ori inditum.

Catapotia pro ſterilibus.

STERILITATI *à frigidis humoribus orta, hac cõpoſitione mederi ſoleo, quæ recipit Ambari partes duas, raſuræ eboris tenuiſſimè tritæ vnam, pulueris ligni aloës partem dimidiam, cum algaliæ momento fiunt catapotia, quorum tria pendentia drachmam vnam ſingulis triduis dabuntur, & emplaſtrum vmbilico, peſſum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius vti decet.*

Emplaſtrum ex ambaro.

EX *eo, alypta moſchata, & ſtyrace fit emplaſtrum ſcuti forma, quod ſtomacho adpoſitum, eum doloribus liberat & excalfacit.*

Catapotia alia.

Ex eadem maſſa factæ pilulæ, & mane ſumptæ, flatus diſcutiunt, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant, idem præſtat ex vino odorifero mane ſumpta hæc maſſa.

TRITVM *ambar & cera lutea exceptum, cordis regioni vtiliſſimè imponitur, ad ſedandos dolores à flatibus aut alia quauis cauſa (modo calida non ſit) prouenientes.*

EADEM *ratione qua ſenibus, melancholia laborantibus etiam conuenit, & paralyticis, ſi eo aut eius mixtura ſuffiantur, aut cerebrum, totaq́ ſpina eo inungãtur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis neruos & cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, ſiquidem eos excitat, &, ſi aſſiduè id odorentur, non tam facilè, neque tam vehementer eo morbo corripiuntur.*

Ambar inebriat.

ILLVD *admiratione dignum, quod Simeon Sethi ſcribit. Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebriũ ferri, ſi verò initiatur vino, maximè inebriare.*

Liquid-ambar, & eius oleum.

RESINA *quam* Liquid-ambar, *& oleoſum quiddam, quod oleum de* Liquid-ambar *vocamus, ad nos ex Hiſpa-*

Hiſpania noua adferuntur, vtrumque odoratiſsimum, præſertim oleum; quod delicatioris & ſuauioris eſt odoris.

EST *verò Liquid-ambar reſina collecta per inciſionem ex arboribus vaſtæ magnitudinis, pulchris & ramoſis, cuius folia hederaceis ſimilia ſunt, Ocoçol Indi vocãt, cortice craſſo, cinereo, qui inciſus aut vulneratus craſſum Liquid-ambar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris cauſa admiſcetur, vt ſcilicet ſuauius & diutius ſpiret in ſuffitibus.* Liquid-ambar. Ocoçol.

VBI *naſcuntur eiuſmodi arbores, fragrantiſsimus eſt aëris odor, adeo vt Hiſpani primum eò appellentes, iſtic aromata naſci, atque adeo eas aromatiferas eſſe arbores exiſtimarent.*

TANTA *quantitate in Hiſpaniam infertur Liquid-ambar, vt mercium vicem ſuppleat, vtribus & doliis eo impletis: eo etenim hîc vtimur in ſuffitibus, odoramẽtis, paſtillis, Styracis liquidæ loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus eſt, vt celari, etiam ſuffitibus nõ additum, non poſsit, & totas ædes, ſi eius ſit copia, atque adeò plateas ſuo odore impleat.*

PLVRIMVS *in medicina eius vſus eſt: nam calfacit, roborat, reſoluit, & anodinum eſt. Cerebrum, per ſe illitum, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à cauſa frigida, vt emplaſtrum impoſitum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, ſtomachici modo adhibitum: etenim ipſum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.* Liquid-ambar facultates.

CVM *Styracis, Ambari, & Moſchi momento mixtum emplaſtri conſiſtentia, & ſcuti forma ſuper alutam extenſum, omnibus prædictis morbis maximè prodeſt, eiusq; emplaſtri ob inſignes facultates in hac vrbe laus eſt. Calidum in fine ſecundi gradus, humidum in primo.*

EX *eo recèns collecto, & eo loco poſito, vt per ſe tenuior*

eius

Oleum de Liquid-ambar.

eius ſubſtantia ſtillare poßit, oleum quod de Liquid-ambar *nuncupant, elicitur, multo perfectißimum, eoq́ longè ſuauius. Sunt qui expreßione etiam eliciant, vt maiorem quantitatem colligant: nam chirothecis imbuẽdis plurimum abſumitur.*

Eius facultates.

V T I L E *eſt medicamentum ad pleroſque morbos frigidos; nam calfacit, reſoluit, & omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, obſtructionibus prodeſt, menſesq́ prouocat. Calidum ferè in tertio exceſſu.*

S C I E N D V M *tamen eſt, pleroſque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris comminutis & coctis, pinguedinem innatantem colligunt, venduntq́ pro legitimo.*

E I V S *arboris pampini & ſummitates in faſciculos collecti veſtibus & ſtragulis, ab Indis inſeruntur, odoris gratia, in eumq́ vſum, Hiſpanis etiam vendunt.*

Balſamum.

Balſamum.

L A V D A T I S S I M V S *ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus,* Balſamum, *ad veri Balſami (quod in Aegypto naſcebatur) imitationem, nuncupatur, in Hiſpania noua elicitur ex arbore Punica malo maiore, cuius folia vrticæ ſimilia, ſerrata & tenuia ſunt;* Indi Xilo [*Gomara Zilo*] *vocant.*

Balſami extrahendi duplex ratio. Prior. Altera.

F I T *autem duobus modis. Vno, multis inciſuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis eſt, è quibus liquor emanat, tenax, ſubalbidus, excellentißimus & perfectißimus, ſed adeo pauca quantitate, vt ad nos non inferatur. Altero, Indis admodum familiari, in eliciendis ſuccis ex quauis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris aſſulatim & minutim conciſos, in lebetem amplißimum iniiciunt, multa deſuper adfuſa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum ſatis eſſe putant, igne ſublato frigeſcere ſinunt, & conchiliis*

oleum

oleum ſupernatans colligunt. Id verò eſt, quod in has regiones inuehitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente, odoris ſuauiſſimi. Vaſculis argenteis, vitreis, ſtanneis, aut fictilibus vitratis aſſeruatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN *medicina huius vſus receptus eſt, non nuperrimè, ſed ſtatim eo ferè tempore quo Hiſpania noua nobis patefacta eſt: nam cùm Hiſpani Indos ſua vulnera hoc ſucco glutinare animaduerterent, illos ſtatim imitari cœperunt.*

CVM *primùm in Hiſpaniam illatum eſt, ob eius inſignes facultates magna fuit, vt decet, æſtimatione: eius vncia nunc viginti, nunc decem ducatis æſtimabatur; at nunc temporis eius libra non pluris, quàm tribus aut quatuor ducatis æſtimari ſolet. Romam primùm delatum, eius vncia centum ducatis vęniit: poſtea, tanta eius quantitate illata, vileſcere cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt ſolet in rerum abundantia ſiue raritate plerumque contingere. Nam cùm magno vęniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: poſtquam verò eius imminutum eſt precium, non æſtimatur, cùm tamen idem Balſamum ſit quod fuit cùm centum ducatis vncia venderetur.* Balſami æſtimatio.

ET *ſanè, licet nihil aliud nobis intuliſſent Indiæ, quàm hoc mirabile Balſamum, Hiſpanorum tamen labor in illis inueſtigandis non inutilis exiſtimandus eſt: etenim iam multis annis periit id Balſamum, quod in Aegypto naſci ſolebat, nec vſquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. eius loco Balſamum nouæ Hiſpaniæ dedit, quod meo iudicio inferius non eſt Aegyptiaco, ſi mirabiles eius effectus & vtilitates conſideremus.*

TRIFARIAM *verò in medicum vſum recipitur: nam aut interius aſſumitur, aut exterius inducitur, aut medicamentis chirurgicis admiſcetur.* Balſami triplex vſus.

Interius aſſumptum.

INTVS *aſſumptum mane ieiuno ventriculo, aſthmaticis vtile eſt, & veſicæ doloribus: menſes etiam ciet, vt & peſſi modo ſubditum. Eius quatuor aut quinque guttulæ vino aut aqua roſacea in cochleari exceptæ & diluculo ſenſim in guttur inſtillatæ, ſic vt linguam nõ contingant (nam Balſami ſapor diutius in ore hærens forſitan nauſeam etiam moueret) veteres ſtomachi dolores finiunt, eumq́ue roborant, coloremq́ue commendant & anhelitum. Iocinori prodeſt, obſtructiones aperit, atque iuuentam conſeruat. Magnæ exiſtimationis vir mihi probè notus, ab eius vſu nullos dolores ſenſit, & tametſi ſenex, tam validus eſt, vt iuuenis videatur. Phthiſicos leuat, & ſterilium vterum expurgat, peſſi modo adhibitum.*

Foris additum

FORIS, *calidum cum plumula illitum, omnes cruciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, præſertim ſi linteum Balſamo delibutum adponatur. Tumores œdematodes diſcutit & abſumit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnemq́ue humorem noxium abſumendo, dolores tollit. Paralyticis ſuccurrit, cerebro, ceruice, ſpina, & ea parte quæ paralyſi tẽtata eſt, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum morbos & contractiones vtile eſt. Stomacho illitum, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obſtructionibusq́ue liberat, ſicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non ventriculi dolores à cauſa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impoſitum ſedat: idem præſtat pani calido inditum, ſicq́ue adpoſitum. Vrinam ciet & expellit illitum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præſertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem reſiduum diſcutiat.*

Cheirurgicis medicamentis inditum.

CHEIRVRGICIS *remediis inditum, valdè vtile eſt: & quia moleſtum eſſet omnia enumerare, eius iudicio ea*

ea relinquo, qui eo vtetur, vt id ſcilicet aliis medicamentis commiſceat, quæ ad rem vtilia eſſe iudicabit. Vulgare ſanè admodum eſt eo in recentibus vulneribus vti; nam ſtatim ea ſine ſuppuratione glutinat, quinetiam in iis vtile, vbi contuſio adglutinationem impedit; quòd ſtatim digerat, & reliqua præſtet quæ ad vulneris vſque glutinationem neceſſaria ſunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia cenſeri poſsit: eaq; de cauſa paucæ ſunt in hac vrbe ædes, in quibus non ſeruetur Balſamum. Neruorum, iuncturarumq; vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modò cranium illæſum ſit: ſic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modò ſint ſimplicia. Antiqua vulnera, per ſe, aut cum alio vnguento impoſitum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, ſpina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxiſmum, & ilico quinque aut ſex guttis eius in vino ſumptis modo prædicto, horrores diſcutiuntur, ſi ter aut quater id remedium repetatur.

GVSTV *eſt acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adſtrictionis particeps eſſe, calidum & ſiccum in ſecundo gradu.*

NVNC *ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cœpit Balſamum per inciſionem extractũ ex arboribus iis ſimilibus, quæ in noua Hiſpania naſcuntur, vbi Balſamum decoctione colligitur. Sunt autem eæ arbores vaſtæ magnitudinis, & ad radicem vſque ramoſæ, duplici ſeptæ cortice, altero craſſo Suberini modo, altero tenui, interno, materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque corticem eſt ſpacio, inciſione Balſamum educitur, alba limpidiſsimaq; lacryma ſuauiſsimi odoris, qui inſignes eius facultates ſtatim prodit. Et certũm eſt eius guttulam potiorem eſſe, alterius quod decoctione extrahitur libra,* [Balſamum purius.] [Balſami arboris hiſtoria.]

tametſi miraculoſos eius viderimus effectus.

Balſami fru-ctus.

HVIVS *fructus (qui penes me eſt) exiguus pro arboris magnitudine: etenim ciceris aut Piſi grano maior non eſt, amari guſtus aliquantulum, incluſus extrema ſiliqua anguſta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu ſeſe ſuffiũt Indi, ad capitis dolores & defluxiones.*

Reſina abiegna.

Reſina Balſami facultatibus prædita.

IBIDEM *etiam colligitur liquor ſiue reſina, quam abiegnam vocãt, ex arboribus ſpuriis, quæ neque Pinus, neque Cupreſſi dici poſſũt, ſed Pino altioribus, & Cupreſſi modo rectis. In harum arborum cacumine veſiculæ quædam enaſcuntur nunc magnæ, nunc paruæ, quibus confractis guttatim ſtillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, ſed tanto labore & moleſtia, vt multi viri exiguam admodum quantitatem ſingulis diebus cogant.*

EIVS *vſus eſt in omnibus ad quæ Balſamum conuenit: ſiquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item eſt ſtomachi vitiis ab humore frigido aut flatibus, ſumpta ex modico vino albo, vt in Balſamo edocuimus.*

Reſina Carthaginenſis.

Reſina Carthaginẽſis, & eius facultates.

NVNC *etiam nobis mittit Carthago noui orbis prouincia reſinam quandam puriſſimam & odoratiſſimam, abiegna aut Terebinthina Veneta multò præſtantiorem, iiſdem facultatibus ſeu maioribus præditam, quàm ſit ſeleĉtiſſima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter iniici neruorum, articulorum, pedumq́ vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo, ea elota & præparata matronæ ſibi faciem oblinunt.*

Tabaco.

PLANTA Tabaco *antiquitùs in vſu fuit Indis, Hiſpaniæ præſertim nouæ accolis, ad vulnera curanda. Paucos*

ante annos in Hiſpanias delata, magis ad ornandos hortos, quàm ob eius facultates: nunc verò multò celebrior eſt ob facultates, quàm propter elegantiam.

NOMEN *legitimum apud Indos eſt* Picielt: *nam* Tabaco *nomen ab Hiſpanis illi inditum, ab inſula quadam eius nominis, vbi frequentiſsima naſcitur.* Picielt. Tabaco.

MAGNA *altitudine aſſurgit, & interdum malum Aſſyriam, quam Limonem vocãt, æquat, caule recto, multis prægrandibus ramis brachiato: folio mali Aſſyriæ ferè, ſed ampliore veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirſuto, vti tota planta eſt. Florem fert in ſummis ramis Campanulæ modo, cãdidum, medio purpuraſcentem, quo decidente ſuccedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur ſemen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix craſſa eſt & multifida, & lignoſa, intus crocea & amara, quæ facilè cortice ſuo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate præditam eſſe.* Tabaco hiſtoria.

NASCITVR *pleriſque Indiæ locis, humidis præſertim & vmbroſis, & exculto leuiq; ſolo. Seritur omni tempore: cùm verò prodiit, à frigore præſeruanda eſt, & ſecundum parietes plantanda ad eorum ornatum: ſiquidem toto anno viret, Citriorum modo.* Tabaco natales.

FOLIORVM *duntaxat eſt vſus (tametſi eorum defectu quidam ſemine vtantur) eaq; vt aſſeruari poßint, filo traiecta in vmbra ſuſpenduntur & ſiccantur; deinde iis, aut integris, aut in puluerem tritis, vtuntur.*

CALIDA *& ſicca eſt in ſecundo gradu: itaque calfacit, reſoluit, mundificat & aliquantulum adſtringit, vt ex ſequentibus facultatibus iudicare licebit.*

FOLIA *huius plantæ calefacta & impoſita, præſens in Cephalæa & Hemicrania ſunt remedium, ſi morbus ex cauſa frigida aut flatibus ortus ſit: ſæpius verò ſunt repeten-* Tabaco facultates variæ.

da donec morbus tollatur: ſunt qui caput oleo florum mali arantij prius inungant. Idem remedium rigidis ceruicibus ſiue Tetano vtile eſt, & in totius corporis doloribus ab eadem cauſa ortis.

DOLORES *dentium à cauſa frigida non modò ſinit, dente prius deterſo aliquo linteo eius ſucco delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, ſed etiam, ne corruptio ſerpat, prohibet.*

PECTORIS *vitiis, tuſſi veteri, aſthmati, & ſimilibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia ſunt.* Serapium ex Tabaco. *Serapium ex ſaccharo & foliorum eius decocto paratum, paucaq́ quantitate ſumptum, putres humores pectoris eiicit. Aſthmaticis interdum fumus eorum ore exceptus opitulatur: ſed neceſſarias euacuationes præcedere opus eſt, ſi mora ferri poßit.*

SVB *cineribus calefacta folia, & ſordida non excuſsis cineribus, calidaq́ ſæpius impoſita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio ſunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & ſic imponunt. Ventriculi & Lienis obſtructionibus folia pauxillo aceto intrita, diuq́ illita vtilia ſunt; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus ſucco foliorum calenti intinctus, ſuperimponuntur. Foliorum defectu, puluis communi vnguento obſtructiones aperiente excipitur, & pars obſtructa, aut tumore affecta diu inungitur.*

Cruditatibus ventriculi.

INDICÆ *mulieres valde commendant in puerorum, & etiam grandiorum ſtomachi cruditatibus: nam ventre inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & foliis ſub cineribus calefactis, altero ventriculi regioni, altero tergori qua ventriculum ſpectat, poſitis, eas concoquunt, & aluum emolliunt, ſi quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tineas expellit foliorum ſuccus cum ſaccharo coctus,*

&

& depuratus, pauca quantitate ſumptus : vmbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clyſtere eluendus.

NEPHRITICIS *doloribus, folia ſub cineribus, vt antè, calefacta, & quàm calidè fieri poteſt adpoſita, magnum adferunt leuamen, idem remedium quoties opus erit repetendo. Commodè etiam clyſteribus iniicientur, atque etiam fomentationibus, & emplaſtris admiſcebuntur.* Nephritidi.

IN *ſuffocationibus vteri, folia probè calefacta, & vmbilico, vteriq́; regioni impoſita, præſens adferunt remedium: quòd ſi (vt fit interdum) animi deliquium ſubſequatur, fumus illorum naribus obiiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus adeò vulgare eſt, vt ea de cauſa Tabaci folia diligenter adſeruent & magni faciant. Sunt verò qui odorata vmbilico prius admouent, deinde folium. Maximè autem conferunt aut Tacamabaca, aut oleum de Liquid-ambar, aut Balſamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplaſtrum conſtans, & in vmbilico aſsiduè geſtatū.* Vteri ſuffocationi.

ARTICVLORVM *doloribus (modò humores frigidi ſint, vel ſaltem non nimium calidi) efficaciſsimè folia calida adhibentur, aut eorum ſucco pannus lineus intinctus: etenim humores reſoluunt & digerunt, ideoq́; etiam tumoribus œdematodis foliorum ſucco calido prius elotis, vtiliſsimè imponuntur.* Articulorum dolori.

PERNIONES *ſanare, ſi ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum ſale abluantur, experientia docuit.*

VENENIS, *& toxico pernicioſiſsimo, quo Cannibales ſuas ſagittas illinunt, reſiſtere, paucis abhinc annis experti ſunt nonnulli: nam antè, ſublimatum vulneribus inſpergere ſolebant. Toxici autem vires infringere hac ratione ſcauerunt Hiſpani.* Tabaco alexipharmacū eſt.

Occaſio experiendi Tabaci aduerſus venena.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in ſuis cymbis ad D. Ioannem de portu diuite nauigarent, Indorum, atque etiam Hiſpanorum (ſi quos reperiſſent) telis ſuis venenatis conficiendorum cauſa. Eò appellentes, Indos & nonnullos Hiſpanos conficiunt, pleroſque autem vulnerant: cùm verò ſublimato carerent, à quodam Indo edocti ſunt, vt Tabaci ſuccum expreſſum ſuis vulneribus imponerent, & ipſa deinde folia trita: ſedati ſunt ilico dolores, & ea ſymptomata quæ huiuſmodi venena ſubſequi ſolent, venenum ſuperatũ, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plantæ aduerſus venena vti cœptum eſt. Rex ipſe Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iuſſit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo pòſt foliorum Tabaci ſuccum ſatis copioſè inſtillari, & ipſa folia trita ſupra vulnus ligari: liberatus eſt canis non ſine omnium admiratione.

Carbunculis.

EODEM modo venenatis peſtiferiſq; carbunculis impoſita, cruſtas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morſuſq; virulentorum animalium præſens ſunt remedium.

Recentibus vulneribus.

RECENTIBVS vulneribus impoſita, ilico ſanguinem ſiſtunt, eaq; glutinant: quòd ſi maiuſcula ſint, vino prius eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, ſuccus foliorum inſpergetur, & ipſa folia trita ſupra vulnus alligabuntur: poſtridie reliquiſq; ſubſequentibus diebus idem ordo ſeruabitur, victuſq; ratio neceſſaria.

Gangrænis.

VETERA vlcera, Gangrænaſq; ſuccus inſtillatus, & folia trita impoſita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici conſilio, & miſsione etiam ſanguinis, ſi neceſſaria ſit, facta: deinde obſeruata quæ conuenit victus ratione.

Animalium vlceribus.

PORRO non modò in hominibus eiuſmodi vlcera curare, ſed etiam in animalibus ipſa experientia docuit: nam

per

per vniuerſam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infeſtant, quæ facilè ob regionis humiditatem extremam putreſcunt & vermibus ſcatent: quibus ſolebant inſpergere ſublimatum, melioribus remediis deſtituti: ſed cùm magno iſtic væneat, plerunque quod vlceribus inſpergebatur, pluris conſtabat, quàm animal quod curabatur, æſtimari potuiſſet: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vſum ad putrida, fœtida, vermibuſqúe ſcatentia animalium vlcera tranſtulerunt, atque adeò compererunt, ſuccum eius inſtillatum, non modò vermes necare, ſed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodeſt etiam iumentorum exulcerationibus, ideoq; Indi Tabaci puluerem ſemper circumferunt.

QVENDAM *noui narium vlcere laborantem, è quo ſanies manabat, non ſine contagij ſuſpicione: meo conſilio inſtillauit foliorum Tabaci ſuccum, à ſecunda inſtillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & poſt aliquot dies ſanatũ eſt vlcus, ſed quæ eroſa erant, non reſtituta. Illius etiam foliis impetigines, & capitis ſcabies vtiliter confricantur.* Polypo.

HÆC *eſt celebrata illa Indicis ſacerdotibus planta, qua vti ſolebant ad reſponſa danda. Etenim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum euentu, aliiſq; magni momenti negociis conſulere. Conſultus ſacerdos, iſtius plantæ folia ſicca vrebat, & eorum fumum tubulo ſeu cannula quadam in os excipiebat, deinde quaſi in extaſin quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; ſicq; permanebat aliquandiu. Diſcuſſa eius fumi facultate, ad ſe redibat, referebatq; negocium cum dæmone contuliſſe, & reſponſa dabat ambigua, vt, vtcunque euentus ſuccederent, illis facilè perſuaderet, ſic ſe prædixiſſe: eoq; modo barbaros illos homines miſerè decipiebant.* Tabaci fumus Indis frequẽs.

CÆTERVM *vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cùm inſomnia videre interdum, & extra ſe quaſi rapi volunt, & etiam de ſuorum negociorum euentu, ex inſomniis quæ illis apparuerint, pronunciaturi.*

AT *non eſt recens, plantas quaſdam inueniri, quæ manducatæ, aut intrò aſſumptæ, vanas ſpecies & imagines obuerſari faciant. Siquidem Dioſc. cap. de Solano manico, ſeu furioſo, eius radicem drachmæ pondere ex vino potam, facere ſpecies vanas imaginesq́; non iniucundas obuerſari ſcribit, ſed duplicatum eius modum ad tres vſque dies, mentis alienationem afferre, quadruplicatum interimere. Aniſum ſi quis dormiturus edat, ſomnia excitari iucunda & ſuauia: contrà Raphani eſu, grauia & turbulenta. & ſic de plerìſque aliis.*

Solanum furioſum.

Aniſum.

Raphanus.

GARCIAS *ab orta refert Bangue plantæ ſuccum aliis admixtum, mentis alienationem facere, inſomnia excitare, & omni ſolicitudine liberare, veluti etiam Opiū, quod Orientalibus Indis admodum familiare eſt.*

Bangue.

Opium.

SIC *& noſtri Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumum hauriunt, & ilico, quaſi mente alienati, corruunt: excitati verò, refocillatos eo ſomno, & vires recuperatas ſentiunt. Eorum exemplum ſequuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit vt eorum domini egregiè eos caſtigent, & illorum Tabaco exurant, quo illis anſam auferant ſæpius illo vtendi.*

VSVS *eſt etiam Tabaci apud Indos, famis ſitisq́; ſedādæ gratia hoc modo. Conchylia quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & foliorum Tabaci æquas partes ſumunt, manduntq́;, donec ex vtriſque maſſa quædam fiat, quam in pilulas piſo maiores con-*

Pilulæ famem ſitimq́ ſedātes.

confingunt, atque in vmbra ſiccant, & in vſum reponunt. Facturi iter per deſerta, vbi neque cibum, neque potum inuenturos ſe putant, eas pilulas ſecum deferunt, ex iis vnam inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem aßiduè ſorbent, ea abſumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem abſoluant, triduanam interdum, aut quatriduanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem ſibi moleſtam eſſe, neque ſitim aſſerunt: cuius cauſam eſſe puto, quòd ſorbentes aßiduè pilulas illas, etiam humores pituitoſos è cerebro eliciūt, qui deglutiti & in ventriculum demißi, naturalem eius calorem humectant, ſed ab eo tandem abſumuntur, aliorum ciborum defectu: vt in multis animalibus obſeruare licet, quæ tota hieme in ſuis latibulis ſe continent ſine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus eſt in pinguedine abſumenda, quam æſtatis tempore collegerunt.

H*æc ſunt quæ de celeberrima hac planta Tabaco, eiuſq́; facultatibus colligere potui.*

Brasilianis, à quibus ſemen primùm in Luſitaniam delatum, hæc planta dicitur Petum, Galli, quòd D. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Luſitania Orator, eius ſemen primus ad Reginam matrem detulerit, illiuſque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginæ nominarunt. Alij, Herbam ſanctam, ob inſignes eius virtutes, nuncuparunt. Ouiedus lib. Hiſtoriæ xi. cap. v. in Hiſpaniola inſula, vbi copioſè tum temporis naſcebatur, Perebecenuc vocari tradit: mihi cum Hyoſcyami nigri deſcriptione plurimum conuenire videtur. Petum. Nicotiana. Herba Reginæ. Herba ſancta. Perebecenuc.

Est verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis alis craſſiſque ramis concaua, folia numeroſa, ampla, denſa ſeu carnoſa, pinguia, graui odore, feruido & acri guſtu. Flos extremis ramis naſcitur copioſus, ex albo purpuraſcens, oblongus & tubæ in modum concauus, extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigoribus magis intendi ſolet. Huic ſuccedunt ſiliquæ Bigitali ferè ſimiles, ſemine plenæ ex ruffo nigricante, puſillo, Papaueris multo minore. Petū hiſtoria.

Eivs duo ſunt genera. Nam vnum amplo latoq́ue eſt folio, interdum cubitali longitudine, pedaliq́ue latitudine, ſine pediculo, caulem amplectente. Id altius aſſurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi naſcitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore Petum genera duo.

eſt

eſt folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocãt, ſimili; ſed acutiore, longoque pediculo ramis inhærens: flores huic veluti per vmbellas naſcuntur ſaturatiores aliquanto. Vtriuſque radix lignoſa eſt & multifida.

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, ſemen Septembri matureſcit (vidi in Luſitania tota hieme florentem) at hîc à menſe Auguſto in hiemẽ vſq; floret, & ſubinde ſemẽ profert, deinde primo gelu flacceſcit, peritque tota, neque hieme aſſeruari poteſt niſi nouella admodum, idque difficulter.

Natales. NASCITVR omni ſolo, & ſemel ſata, ſemenque ad maturitatem perducens, ſeipſam deinde ſerit, nec opus habet alia ſatione. Si tamen ſerenda erit, Auguſto aut Septembri id fiat, quoniam ſemen exiguum diutiſſimè ſub terra latet antequàm germinet: & Martio aut Vere ſata, primùm Auguſto germinat.

APVD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quàm ob inſignes facultates, præſertim à nobilibus quibuſdam matronis rei herbariæ ſtudioſis, quæ foliis eius recentibus, aut in vmbra ſiccatis, & ſtillatitio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur

Facultates. ad vlcera antiqua, putrida, maligna, gangrænas, ſcabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, felici cum ſucceſſu; multiſque miſeris ruſticis auxilio ſunt.

SVNT qui eius folia ſingulis diebus mane à ieiunis mandi iubent, vt podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eamque in partes inferiores defluere prohibeat.

CAROLVS Stephanus in prædio ruſtico Gallico lib. 2. cap. 76. experientia comprobatum eſſe ſcribit, eius folia ſtrumis vtiliter illini, eiuſque ſtillatitium liquorem aſthmaticis auxilio eſſe. In ſumma, Panacea quædam eſt ad omnis generis morbos.

Petum tertiũ. ALIVD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hirſuto pinguíue, licet ſucculẽto, flore minore, & per extremum rotundo, palleſcẽte, ante viginti annos Europæ innotuit, Dodon. Hyoſcyamum luteum nuncupauit. Ad pleraque conferre etiam exiſtimatur, verùm ſuperiore longè imbecillius.

Herba Ioannis Infantis.

Herba Ioannis Infantis. *HIC prætermittenda non videtur ea planta, qua vſi ſunt ij qui Hiſpaniam nouam nobis aperuerunt, in curandis vulneribus. Cuius vſum primus oſtendit Indus quidam Hiſpani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata eſt.*

Eius hiſtoria. EXIGVA *eſt planta, foliis Oxalidis, aliquantulum villoſis, ſiue hiſpidis.*

Facultates. VIRIDIS *præmanſa aut trita, vulneribuſq; impoſita, ſanguinem ſiſtit, eaq; conglutinat. Neruorum aliarumq; partium*

partium vulnera digerit & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iiſdē viribus pollet ſicca in pollinem redacta.

Radices venenis aduerſantes.

Ex *Charcis prouincia Peruana, radices quædam aduehuntur Iridis radicibus valde ſimiles, ſed minores, & ficulnei folij odore.* Radix venenis reſiſtens.

Hispani *Indias inhabitantes* Contrayerua *appellant, quaſi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino ſumptus, aduerſus omne venenum, cuiuſcunque tandem ſit generis, præſentiſſimum eſt remedium, (vno ſublimato excepto, quod ſola lactis potione extinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per ſudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hauſto, reiicifeerunt. Ventris etiam animalia pellit.* Contrayerua.

Gustata *radix, aromaticum quiddam ſapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur ſecundo gradu.* Temperamentum.

Guayacan.

Tria *ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratiſſima, quorum in Medicina facultates adeò inſignes repertæ ſunt, vt nunquam auditum ſit, tam incurabiles morbos vllis aliis medicamentis ſanatos fuiſſe; nempe, Lignum quod Guayacum vocant, Radix Chinæ, Sarçaparilla. De China, quæ à Luſitanis ex India Orientali adferri putatur, ſuo loco dicemus. Auſpicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamento ex Indiis delato, & omnium optimo, vt ipſa experientia & multorum annorum vſu comprobatum eſt.*

Guayacan, *à noſtris lignum Indicum dictum, abundanter naſcitur in Inſula S. Dominici, quæ fuit prima noui orbis ab Hiſpanis occupata: cuius vſus primùm hac ratione nobis innotuit.* Guayacan.

Magnis *doloribus morbi Gallici (quem ab Inda* Lues venerea.

muliere

muliere nactus erat) Hiſpanus quidam torquebatur, eius famulus Indus, in ea prouincia Medicum agens, aquam Guayaci illi propinauit, qua non ſolum magnis illis cruciatibus liberauit, ſed priſtinæ ſanitati eum reſtituit: eius exemplo, plurimi alij Hiſpani ſimili morbo infecti, curati ſunt. Eius morbi cura Hiſpali ſtatim euulgata eſt, ab iis qui ex ea inſula redierunt; hinc per totam Hiſpaniam, & inde per vniuerſum orbem, quem hæc ſcabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum eſt medicamentum eo præſtantius aut certius: nam ſi, vt decet, procedat curatio, & ſuo tempore iſta aqua propinetur, certiſſimum eſt, ei morbo ſanitatem perfectam adferri; nec recidiuam eum pati qui tali morbo laborabat, modò in idem cœnum non ſe prouoluat denuò. Sicq; Deo viſum eſt, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remedium: nam ex Occidentali India primùm huc perlata eſt eius morbi origo, præſertim autem ex inſula S. Dominici, vbi hic morbus adeò familiaris eſt, veluti nobis ſunt papulæ ſeu morbilli, neque eius contagium magnoperè quiſquam reformidat. In hunc autem modum propagatum fertur.

Lues venerea Europam inuadit.

ANNO *ſalutis humanæ 1439. eo bello quod Neapoli geſtum eſt à Rege Catholico aduerſus Galliæ Regem Carolum cognomine magno Capite, Chriſtophorus Colonus, ex prima illa profectione, quam noui orbis conquirendi cauſa ſuſceperat, rediit: & inuentis S. Dominici aliiſq; inſulis, inde Neapolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cũ Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltrò citroq; exercitibus, Hiſpani primùm cum Indicis mulieribus, & Indi cum Hiſpanis conſuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos ſerpſit hoc malum, poſtremò etiam ad Gallos, & ſic per vniuerſum orbem.*

INITIO *diuerſa nomina ſortitum eſt. Hiſpani exiſtimantes*

mantes à Gallis contagium veniſſe, morbum Gallicum nuncuparunt, Galli contrà, Neapoli ſe conſecutos eſſe putantes, Neapolitanum vocarunt, Germani, ex Hiſpanorum contubernio hanc ſcabiem ad ſe manaſſe videntes, Scabiem Hiſpanicam appellarunt, alij Serpiginem Indicam, eamq́ue veriſſimo nomine, cùm inde prima ſit huius mali origo. Inter primarios tamen eius ætatis Medicos, variæ opiniones fuerunt de huius morbi cauſa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, ſuccumq́ue melancholicum & aduſtum generantibus, quibus in ſumma rerum inopia exercitus veſci ſolet, quales ſunt plantæ ſilueſtres, olera, radices, caro aſinina, equina, originem ſumpſiſſe exiſtimabant. Alij ſiderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptum ferebant; eamq́ue ob cauſam varia nomina indiderunt: vti Lepræ, Lichenum, Mentagræ, Sphaceli, Elephantiaſis: & cùm certam morbi qualitatem aſſequi non poſſent (nouum morbum eſſe ignorantes) ad prædictorum morborum à veteribus deſcriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Morbus Gallicus. Morbus Neapolitanus. Scabies Hiſpanica. Serpigo Indica. Medicorum diſceptatio de origine morbi Gallici.

CÆTERVM *vt ad inſtitutum reuertamur,* Guayacan *nomen eſt Indicum, ſed per vniuerſum orbem cognitum, tametſi etiam à nonnullis* Lignum Indicum *nuncupetur.*

Guayacan. Lignum Indicum.

DE *hoc ligno multi multa ſcripſere, aut Ebenum eſſe dicentes, aut Buxi ſpeciem, aut aliis nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus eſt, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus deſcripto conſpectum, ſed in nuper inuentis ſolummodò; ſic nobis noua erit arbor: vt vt ſit, magna eſt arbor, Ilicis magnitudine, ramoſa, matrice magna, nigricante, materie quàm Ebenum duriore: cortice craſſo, gummoſo ſeu pingui; &, cùm ſiccum eſt lignum, facilè decidente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem ſubſequitur fructus rotundus, ſolidus, ſemina in ſe continens*

Guayacan hiſtoria.

Meſpili

Meſpili modo. Frequens in inſula ſancti Dominici.

Guayacan genus alterum.

ALIVD *eius genus in inſula S. Ioannis de portu diuite, huic vicina, poſtea repertum eſt, ſuperiori ferè ſimile, ſed minus omnino, & propemodum ſine matrice, odoratius & amarius ſuperiore, quo relicto, huius nunc vſus eſt; & ob mirandos effectus* Lignum ſanctum *nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipſa experientia teſte) altero præſtantius eſt: attamen vtriuſque facultates ſunt inſignes in curando morbo Gallico, atque adeò vtriuſque coniunctim aut ſeparatim propinatur aqua, cùm ad morbum iam dictum, tum ad alios pleroſq; hac ratione.*

Lignum ſanctum.

Guayaci decoctum.

LIGNI *minutim conciſi, aut eius ſcobis vnciæ duodecim, corticis eiuſdem ligni contuſi vnciæ duæ in tribus aquæ ſextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum ſpacio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad duorum aquæ ſextariorum conſumptionem. quod inde colligi poterit, ſi, dum primum aquæ ſextarium infundis, bacillo aquæ altitudinem metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo aſſeruatur. Statim ſupra idem lignum, quod decoctum fuit, inijciantur denuo quatuor alij aquæ ſextarij, coquanturq; ad vnius conſumptionem: coletur hæc aqua, & ſeorſim adſeruetur. Sumitur autem hoc modo.*

Decocti vſus.

INFIRMVS, *purgato corpore ex medici conſilio, cubiculum deligit apricum, quo neque frigus neque aër penetrare poteſt. Lectum ingreſſus, diluculo, aquæ prioris calidæ vncias decem ſumat, & egregiè operiatur vt ſudare poſsit duarum horarum ſpacio: deinde ſudore abſterſo, induſium calefactum induat, atque linteamina mutet: quatuor deinde poſt horis, paſſæ illi dabuntur & amygdalæ, paniſq; biſcoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua ſecunda bibet quantum ſatis erit, etiam interdiu. Octo horis poſtquã come-*

comederit, ex priore aqua calente denuo vncias decem hauriet, ſudabit itē duabus horis, & à ſudore, vti ſuperius, mundabitur: vna poſt ſudorem hora, de iiſdem paſsis, amygdalis, & pane biſcocto cœnabit, & ex aqua ſecunda bibet. Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, niſi vires nimium collabantur, quia eo caſu, etiam præter ſupradicta, pullus gallinaceus aſſus ei concedetur. In minus robuſtis, qui extremam illam victus rationem ferre non poſſunt, nouem dies ſufficient, quibus elapſis, pullus exiguus aſſus ſimiliter concedetur. Si verò æger adeò tenui eſt valetudine, vt prædictam iſtam victus rationem nullo modo ferre poßit, ab initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quantitatem ſenſim augendo. Elapſis quindicim diebus, decimo ſexto purgabitur decem drachmis pulpæ caßiæ fiſtulæ per cribrum tranſmiſſæ, aut alio ſimili medicamento, & eo die tenuiorem aquam, ſiue ſecundæ decoctionis bibet. Decimoſeptimo die ad priorem ordinem redibit, ſumetq́ue mane & veſperi aquam prioris decoctionis, ſudabit, eademq́ue victus ratione vtetur, niſi quod pulli loco, dimidiam gallinam aſſam edere poterit, & ſub finem dietæ, aliquantulum plus, eamq́ue victus rationem in vigeſimum vſque diem producet, quo tempore per cubiculum veſtitus, & bene amictus deambulare poterit. Quibus elapſis denuo purgabitur, & per alios quadraginta dies aquam bibet, ſelectißimam victus rationem obſeruando in rebus non naturalibus, mulieribus abſtinendo, & vino, cuius loco ſimplicem eiuſdem ligni aquam, aut, ſi eam faſtidiet, aquam in qua aniſum & fœniculum decocta ſint, bibet, eritq́ue cæna ſobria, & ſine carnibus.

HÆC *eſt optima ſumendæ aquæ Guayaci ratio, qua multi deſperati morbi curantur: atque ea aqua non eſt præſtantius vllum remedium ad curandam luem veneream, cuiuſcunque tandem ſit generis: radicitus enim eā extirpat.*

Guayaci facultates.

CONVENIT *item hydropicis, aſthmaticis, epilepticis, morbis veſicæ & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, præſertim ſi morbum gallicum ſubſequantur.*

Guayaci ſerapium.

PLERIQVE *hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illa ſerapium, quod ſanè admodum efficax eſt: at meo iudicio huius ligni vſum nemo vtiliorem experietur, quam ſuperius deſcripta ratione, ſine vllius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat, ſi ſæpius ea ea colluantur. Calidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu.*

Hyuourahé.

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. 5c. meminit, Braſilianis *Hyuourahé*, id eſt, res rara nuncupata.

Hyuourahé hiſtoria.

ARBOR eſt procera, cortice externa parte argenteo, interna ſubrubro, &, cùm recens à ligno detrahitur, lacteum humorem refudante, guſtu ſalis, ſed ad glycyrrhizæ ſaporem accedēte: fructum fert pruno mediocris magnitudinis æqualem, auri puriſſimi colore, nucleum continentem exiguum, ſed ſuauem admodum & tenellum, ægriſque valde expetitum. Illud verò propè incredibile, quod ait alternis ſolummodo quindecim annis fructiferam eſſe, & eum qui arborem demonſtrabat, ter aut quater duntaxat fructum in vita ediſſe.

Hyuourahé cortex Guayacan vices ſupplet.

MIRA facultate præditus eſt eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideóque à Chriſtianis iſtic degentibus eius loco vſurpatur.

Præparandi & vtendi ratio.

EIVS verò vtendi ratio hæc eſt. Corticis minutim conciſi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum ſpacio, donec vini rubri dilutioris ſeu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obſeruata leui diæta, luiſque venereæ doloribus ita liberantur. Verùm non modo vtile eſt hoc decoctum in morbo gallico, ſed etiam in reliquis frigidis, pituitoſiſque: nam humores extenuat & exſiccat, nec iniucundum eſt palato.

China.

China Occidentalis.

NEMO *miretur, ſi dixero ex Occidentali India Chinam deferri, quandoquidem vulgo Luſitani ex Orientali India eam adferant. Nam cùm ex Hiſpania noua & Peru*

Vir

Vir illuſtris Dominus Franciſcus de Mendoça rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi oſtendebat, & percontabatur an eas noſſem: Chinæ radices eſſe, ſed admodum recentes & integras reſpondebam: tum ille, Sanè recentes ſunt, nam ipſe eas in Hiſpania noua collegi, nec mireris iſtic Chinam naſci, ſiquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facilè mihi perſuaſit, poſtquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hiſpanias inducenda, quæ iam ipſe in Hiſpania noua ſerere & colere cæpiſſet. Vidi Gingiberis atque Chinæ radices recentiſſimas inde delatas.

EST *autem* China, *Arundinis maioris radici ſimilis, nodoſa, intus alba, interdum rubeſcens, foris rubra, Optima eſt recens, ponderoſa, ſolida, pinguis, non carioſa, ſapore inſipida.* Chinę hiſtoria

NASCITVR *in China, Orientalis Indiæ prouincia, Schytiæ atque Sericaniæ finitima, maritimis locis, arundinis aut vluæ paluſtris modo.* Chinæ natales.

SOLIVS *radicis eſt vſus apud Indos, ad curandos difficiles morbos, apud quos magno in precio eſt. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis, febribus præſertim, etenim ſudores prouocat, cuius rei gratia multi ſanantur. Triginta ſunt circiter anni, quod Luſitani primum in has regiones eam intulerint, præclara de eius facultatibus prædicãtes aduerſus omnis generis morbos, ſed maximè Luem veneream, in qua mirabiles effectus præſtitit. Eius autem parandæ hæc eſt ratio.* Chinæ vſus apud Indos.

RADICIS *Chinæ minutim conciſæ vncia fictili nouo imponitur, huic adfundentur aquæ tres ſextarij, maceratur viginti horarum ſpacio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incenſis ad dimidias, quod ea ratione deprehendetur quam in Guayaco edocui, frigeſcit, colatur, atque in* Præparandæ Chinæ ratio.

fictili nouo aſſeruatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

Aquæ Chinæ ſumendæ modus.

PVRGATO, *vt decet, corpore, Collocatus æger loco aprico, & conueniente, ieiunus dictæ aquæ calidæ decem vncias ſumet, duas horas aut paulo diutius ſudabit: ſudore deinde abſterſo, induſium & linteamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit, poſtea veſtitus, calidè ſe in cubiculo continebit, quo neque aër neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquiis ſe oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinæ quartam partem cum pauco ſale edet, initio prandij cyatho iuſculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorum adponentur: potus erit ſimilis aqua, quā ieiunus ſumpſit, quia decocti tantummodo vnum genus eſt. A ſumpto iuſculo, vuas arillis emundatas, aut pruna paſſa ſine oſsiculis, & panis bene cocti cruſta, biſcoctumúe initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet, eadem aqua cum conſerua aliqua propinetur. Octo poſt prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aquæ vncias quam calidè poterit bibat, duas horas ſudet, ſudore deterſo, induſium & lintea calefacta mutet, poſt horam cœnet conſeruam aliquam, aut vuas paſſas, aut amygdala, & aliquantulum biſcocti: de eadem aqua bibat, poſtremò cotoneorū carne veſcatur, potu deinde abſtineat. Hæc victus ratio triginta continuis diebus obſeruanda, nulla alia purgatione adhibita, ſed per cubiculum calidum obambulans & ſeſe oblectās, ab omnibus abſtineat quæ illum offendere poſſunt. Purgatione abſoluta, bona victus ratio ſeruanda eſt, quadraginta continuis diebus, vinoq; abſtinendū & mulieribus: potus erit Chinæ ſuperioris, decoctæ & exiccatæ in vmbra, vncia una, in tribus aquæ ſextariis denuo bullita ad dimidias.*

AD

AD varij generis morbos vtilis eſt hæc aqua, luem venerem cuiuſcunque generis, vulnera & vlcera antiqua, tumores ſchirrhoſos diſcutiens, articulorum dolorem ſoluens, & qualemcunque podagram, ſed coxendices præſertim curans. Inueteratos capitis dolores mitigat, & ſtomachi: defluxiones omnes & Rheumatiſmos ſiſtit, bonum colorem conciliat, icterum ſoluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralyſin & omnes neruorum morbos ſanat, atque veſicæ: enterocelis vtilis, quia humorem vnde generantur abſumit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus diſcutit. Febribus diuturnis, quotidianis & erraticis prodeſt, ſudoris inſigni prouocatione, qua etiam in peſtilentibus febribus vtilem quidam arbitrantur. Chinæ facultates.

SICCA eſt in ſecundo gradu cum exiguo calore, idq́ deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum Çarçæ-parillæ, calefacit, & ſitim excitat, hæc neque ſitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admodum efficax expertus ſum. Chinæ temperamentum.

DE China Orientali, quæ ſanè aliter deſcribitur à Garcia lib. 1. cap. 38. qui plura volet, cōſulat eius Aromatum hiſtoriam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

Çarça-parilla.

POST Chinam, Çarça-parilla, cuius vſus huic vrbi primum abhinc circiter viginti annis innoteſcere cæpit, ex Hiſpania noua huc tranſlata eſt, quoniam ea Indis pro præſtanti medicamento erat, ad multos varioſq́ morbos. Carça-parilla ex Hiſpania noua.

PLANTA multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis colore cinereo dilutiore, quæ interdum tā altè demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda foßione opus ſit: ramis nodoſis & lignoſis, qui facilè deſiccantur: floréſne aut fructum proferat ignoramus. Carçæ-parillæ hiſtoria.

Carça-parilla ex Honduras.

ILLA multo meliorem & efficaciorem nobis deinde protulit prouincia Honduras, à ſuperiore differens, quod illa candidior eſt, ad pallorem tendens, & gracilior, hæc verò cinerea, nigrior, atque craſſior.

Carçæ delectus.

DELIGITVR nigrior, recens, non carioſa, fractu contumax, quæq; aſſulatim frangitur, & ponderoſa: nam quæ cariem ſenſit, & dum frangitur puluerulenta eſt, inutilis exiſtimatur.

Nominis occaſio.

CVM eam Hiſpani primum viderunt, Çarcæ-parillæ nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum noſtra Çarça-parilla (quæ ſmilax aſpera eſt) habet. Certè noſtratem expertus ſum ſimili facultate præditam, cùm ea quæ ex Hiſpania noua adfertur, ad quam magis accedit quàm ad eam quæ in Honduras inuenitur. Guſtu inſipido eſt, & ſine acrimonia, nec eius aqua hordeacea ſapidior eſt.

LONGE alia erat eius vtendæ ratio cum primum in medicinam recepta eſt, quam nunc eſt: tum enim Indorum conſuetudo obſeruabatur, quam in ſuis morbis curandis vſurpare ſolent, ad quos profligandos maxima reperiebatur efficaciæ. Verùm noſtri ſæculi deliciæ in cauſa fuerunt, vt eodem, quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

Carçæ præparandæ apud Indos ratio.

ÇARÇÆ-PARILLÆ ſelibra minutim conciſa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginem quandam reſolueretur, quam deinde colabant, & exprimebant. Huius liquoris ita expreſſi ſatis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde ſtragulis ſeſe tegebant, & duarum horarum ſpacio ſudabant. Quod ſi interdiu ſitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt manè, ſudabant. Hîc ordo triduo integro obſeruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter eum lentorem calidũ expreſſæ Çarçæparillæ.

parillæ. Ea ratione præparatam ego initio plerumque propinaui, multosq́ melius curaui, quàm nunc ſanantur. Subſequuta eſt alia eius propinandæ ratio, videlicet.

DVÆ *vnciæ Çarçæparillæ, lotæ, confractæ & minutim conciſæ, in nouum fictile cum tribus aquæ ſextariis inijciuntur, & vigintiquatuor horarum ſpacio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, è prunis incenſo, ad duorum ſextariorum conſumptionẽ, eadẽ ratione vt in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipſo fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato aſſeruatur.* Carçæ parãdæ altera ratio.

PVRGATVS, *vt decet æger, & calido cubiculo ſe continens, mane decem vncias prioris Çarçæ-parillæ aquæ hauriet, ſudabit duas horas, ſudore deterſo, induſium & linteamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum eſt. Idem ſub noctem, octo poſt prandium horis (nam ſub vndecimam prandebit) faciet: poſt ſudorem vuas paſſas, amygdala, & panem biſcoctum cœnabit, & de ſecunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obſeruabit, niſi imbecillæ fuerint vires, tunc enim conceditur vſus carnium exigui pulli aſſi, ſenſim quantitatem augendo. Lecto ſe continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo ſedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigeſimo die, omnia ea obſeruando quæ in Guayaci decocto ſumendo enarrauimus. Sed etiam poſt trigeſimum diem bona victus ratione, per quadraginta dies, vtetur, vinoq́ abſtinebit & mulierum congreſſu. Hæc eſt vulgaris aquæ Çarçæ-parillæ ſumendæ ratio, cuius præparandæ modos ſecretiores etiam expertus ſum, quos hic recenſere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad Çarçam-parillam pertinẽt, quan-* Vtendæ modus.

 doqui-

doquidem medicamentum eſt, cuius vſus & facultates maximè celebrantur.

IAM *annus eſt quintusdecimus, quod Syrupum confeci, non modo in hac vrbe, ſed tota Hiſpania laudatiſſimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit, neque inflammat, Guayaci videlicet ſiccitate temperata, & Çarçæ-parillæ calore mitigato: hoc modo.*

Carçæ Syrupus prior.

ÇARÇÆ-PARILLÆ *vnciæ duæ, Guayaci quatuor, vt ſupra dictum eſt, præparatæ, Ziziphа octodecim, pruna paſſa vigintiquatuor, vtraque oſſiculis repurgata, florum Borraginis ſemuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in tribus aquæ ſextariis lento igne coquuntur ad duorum ſextariorum conſumptionem, colantur, & decem huius decocti vnciis, vna ſirupi violati admiſcetur. Calidus mane & veſperi ſorbendus datur, eodem ſeruato ordine, qui ſupra dictus eſt, ſudorem etiam (ſi prouocabitur) detergendo. Conceditur ab initio eſus pulli Gallinacei exigui, & reliqui cibi ſupra enumerati, & bibitur ſimplex aqua Çarcæ-parillæ, quæ fit ex eius ſemuncia in quatuor aquæ ſextariis cocta, ad vnius conſumptionē. Ea ratione curantur cùm omne genus morbi gallici, tū reliqui, quos aqua Guayaci, Chinæ, aut Çarçæparillæ curari diximus.*

Vtendi ratio.

Carçæ aqua ſimplex.

Carçæ ſyrupus alter.

FIT *item alius Syrupus huiuſmodi. Çarçæ-parillæ octo vnciæ confractæ & conciſæ, in quatuor aquæ ſextariis ad trium conſumptionem coquuntur, in eo qui ſupererit ſextario, ſacchari libræ quatuor iniiciuntur, fitq́ue Syrupus, vt moris eſt. Eius Syrupi tres vnciæ mane, totidem nocte ſumuntur, prandium eſto è cibis boni ſucci, cœna ſobria, potus è ſimplici Çarçæ-parillæ aqua. Eo vtatur donec abſumptus ſit, quo tempore ad ſua negocia peragēda egredi non vetabitur. Curat hic Syrupus pleroſque ex morbis ſupra enumeratis, ſine moleſtia.*

Ex

Ex *ea etiam ſit puluis in hunc modum. Neruo ille interiore ſeu matrice Çarçæparillæ exempto, eam exſiccant, contundunt, & cribrant. Huius pulueris (purgato prius corpore) drachmam mane ieiunus ſumit, atque ſimplicem prædictam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus ſit boni ſucci, potus illa aqua ſimplex, vino abſtineat. Vtilis eſt hic puluis in lue venerea, aliiſq; morbis ab ea oriundis: nec non ſcabiem purulentam & ſanioſam, in manibus & pedibus mirificè ſanat, hac ratione.* Carçæ puluis.

PVRGATVS *æger, etiam (ſi neceßitas vrgeat) non purgatus, puluerem modo prædicto ſumet, & ſcabiei, ſublimati aquam roſacea ſimpliciore dilutam, plumula illinet, deinde emplaſtrum conueniens panno ſericeo extenſum, omnibus locis, quibus illita fuerit ſublimati aqua, inducet. Singulis diebus repetetur, & quindecim dierum ſpacio perfectißimè curabitur, ita vt aliis medicamentis non opus ſit: abſtergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.* Pulueris vtendi ratio.

HODIE *tam frequens eſt aquæ Çarçæ-parillæ vſus modo prædicto, vt in omni morborum genere ſumatur, ſiue in defluxionibus, flatibus, vteriq; morbis frigidis, ſiue aliis quibuſcunque, modo non ſint acuti, aut iis febris acceſſerit: ideoq; non minore copia multis locis aſſeruatur decoctum ſimplex Çarçæparillæ, quàm aqua vulgaris. Certum eſt tamen, iis qui calida, hepatis præſertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfacit: ſed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirificè diſcutit. Illud autem animaduertendum eſt, has tres aquas non niſi Autumno, aut Vere propinandas eſſe. Calida eſt & ſicca in ſecundo ferè gradu.* Carçæ aquæ vſus frequẽs. Quibus non cõuenit huius aquæ vſus.

NVNC *ex prouincia Quito cœpit inferri Çarça-parilla, copioſè naſcens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiuſdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis* Carça parilla ex Guayaquil. Guayaquil fl.

 origi-

originem ſumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas *vocantur eius regionis incolæ, & edentuli ſunt, quoniam pro more habent vt ſibi dentes eximant, quos ſuis idolis offerant, dicentes optima quæque eis offerri debere, hominem autem nihil præſtãtius, nihil magis neceſſarium dentibus habere.*

Guancauilcas.

EIVS *fluminis aqua admodum ſalubris, & multos morbos curare dicitur, eamq́ ob cauſam, pluſquam ſexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hiſpanis, qui multoties ea aqua ſe abluendo, & magnam eius quãtitatem ſæpius hauriendo mane, plurimum vrinæ excernunt, & valde ſudant, & conſequenter morbis liberantur, eodem fere modo eius aqua vtentes, ſicuti in balneis Lucẽſibus, Puteolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri ſolet.*

Guayaquil fl. aqua ſalubris.

SVNT *qui putent ab huius fluminis aqua Çarçamparillam facultates ſuas mutuari. Ea eſt colore ex cinereo nigricante, maioribusq́ & craßioribus radicibus conſtat, quàm ea quæ ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, vt altitudine humana fodiendum ſit, ante quam erui poßint.*

Carcæ Guayaquilanæ hiſtoria.

DVPLEX *verò eius exhibẽdæ ratio apud eos obſeruatur. Çarçæ-parillæ radices, quot opus erit, ſumẽtes neruo illo interiore repurgant, corticem eũ, ſi ſiccæ ſint radices, macerant, donec molleſcat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, vt ſuccus extrahi poßit viſcidus & muccoſus, cuius mane eam quantitatem ſumunt, quam vno hauſtu aut pluribus bibere poſſunt, lectum deinde ingreßi, plurimum ſudant, poſtea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius ſuccum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ leuis erit) atque interdiu: deligendus eſt tamen locus ab äere & frigore liber.*

Carçę exhibẽdæ prior ratio.

liber. Hac ratione, & vſu conſeruarũ, neceſſarioruḿq; aliquot fructuum ſiccatorum permiſſo, octo aut nouem dierum ſpacio, omnibus morbis liberantur, quos Çarça-parilla curare ſolet: validum autem & robuſtis viribus eum eſſe oportet, qui hac curatione vtetur.

Carçæ exhibẽdę ratio altera.

ALTERA *iis conueniet, qui imbecilliores ſunt, nec ſuperiorem, ſine manifeſto vitæ diſcrimine, ferre poſſent. Çarçaparillæ neruo ſuo liberatæ, &, vt ſuperius, maceratæ, ſi ſicca ſit, deinde contuſæ, quatuor vnciæ, pluréſve aut pauciores (nam hîc nullus ponderis aut menſuræ vſus) in quatuor aquæ ſextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua, quantum poſſunt ſemel aut pluries bibunt, in lectulo deinde ſe componunt, ad ſudorem prouocandum, qui tametſi adeo vehemens non ſit, vt ſuperior, copioſus tamen eſt: mutata veſte, pullum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura abſumitur) cùm in prandio, tum in cæna illis potus eſt: ab äere & frigore ſibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentũ, omnes morbos ſanat, nõ ſine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus Çarçæ decoctum exhiberi non ſolet. Iſtic neque initio dietæ, neque in media, neque ſub finem ſeſe purgant, vti nos facimus (nam & medici & medicamenta compoſita illis deſunt) ſed mulierçularum duntaxat opera vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.*

In quibus morbis Carça non exhibenda.

ILLVD *verò obſeruatione dignum eſt in hac curatione, quod ſolus radicis cortex neruo exempto in vſu eſt. Ideoqúe nunc eorum exemplum ſequutus, ſolo cortice in hunc hunc modum vti ſoleo.*

Carçæ præparandæ ratio optima.

QVATVOR *corticis Çarçæ-parillæ lotæ vncias, in quatuor aquæ ſextariis vigintiquatuor horarum ſpacio macero, deinde ad dimidias decoquo: quod ſi calorem in ægro metuo, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquendum*

dum adiicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorij ſtillatitium liquorem cum hordeo ſubſtituo. Hæc aqua temperatiſſima eſt, & admirandos eius effectus in multis expertus ſum.

OBSERVANDVM *item eſt, vt quanta poßit quantitate æger hanc aquam, vti retulimus, bibat, ſiue vno hauſtu, ſiue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus ſudabit, & citius certiusq́ ſanabitur. Itaque hanc nouam ſumendæ Carçæ-parillæ rationem maximè vtilem fore puto, faciliusq́ & breuiore tempore curandos ægros.*

EIVS quæ ad fluuium Guaiaquil & in Puna inſula naſcitur Carçæ-parillæ mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruani, cap. 54. alterique naſcenti pleriſque Indiæ regionibus præfert: meminit item cap. ſuperiore de illa ratione dentes in ſacrificiis offerendi.

Catapotia ex çarça.

ALIAM addit Fragoſus eius præparandæ rationem, quæ eſt. Carcæ-parillæ libra vna bis lota, bene contuſa, & minutim conciſa, in octo aquæ ſextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vſque ad integram ferè conſumptionem, hoc eſt, vt acetabulum ſeu ſcutella eius decocti ſolum remaneat: çarça ſtatim exempta prælo imponitur, ſuccuſque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam ſi ex eo qui ſuperfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cæperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ ſelectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentũ (ſunt qui Ligni aloës puſillũ addant capitis roborandi cauſa) iniiciuntur & continuè agitatur, donec amyli craſſitiem contrahant: ex ea maſſa catapotia formantur. Ex his duo ſingulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & ſingula reliquis viginti, ſub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus ſit morbus, & æger validus, tria ſingulis decem prioribus diebus, bina ſubſequentibus decem, ſingula reliquis ſumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui ſalis & croci momentum, & aliquot ciceris grana iniecta ſint) meridie datur edenda, reliqua pars in cæna. Potus erit aqua Carçæ ſimplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante ſolis occaſum. Iſtis catapotiis grauiſſimos dolores, & brachiorum crurumque paralyſes curari experientia ſe conſequutum ſcribit.

Saſſafras.

LIGNI *quoddam genus ex Florida noui orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hiſpaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus*

Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum prædicans, aduerſus varios morbos, vt ipſe & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS *ex ea regione Gallis, noſtri Hiſpani in ſimiles morbos incidere cœperunt, ob praui ſucci alimenta, aquarum crudarum potationem, & ſub dio dormitiones: at à quibuſdam qui remanſerant Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vſi ſunt, & ſanitati reſtituti.*

DICITVR *hæc Arbor Indis* Pauame, *Gallis (quos imitati ſunt Hiſpani) neſcio quam ob cauſam,* Saſſafras. Pauame. Saſſafras.

ARBOR *eſt magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tametſi minores inueniãtur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expãſis, vt Pinus repurgata, cortice, quem integit tenuis cinerea quædam pellis, ex cinereo nigricante, guſtu aliquantulum acri, ſed aromatico, nõnihil ad fœniculi ſaporẽ tendente, odorato, ita vt pauca eius quantitas, cubiculum ſuo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum calorem tendente, non adeo aromatici ſaporis, & odoris, vti cortex: folio ficulneo in tres angulos deſinente, nouello verò folio pyri folium æmulante, ſed quod veſtigia angulorum habeat, ſemper virente, hoc eſt, foliis nouellis ſemper eis quæ decidunt ſuccedentibus, colore viridi obſcuriore, odorato, præſertim ſi ſiccum ſit: an florem fructumúe ferat incertum: radicibus nunc craßis, nunc tenuibus, pro arborum magnitudine, leuibus, ſed non adeo vti lignum, per ſummos terræ ceſpetes expanſis, vt facilè euelli poßint; quod fere cõmune eſt omnibus arboribus Indicis (imo referũt Hiſpanicas arbores eò delatas, ſteriles fieri, niſi in ſuperficie terræ plantẽtur) cortex radici firmius inhæret cinereus, ipſiusq́; arboris cortice magis aromaticus, ideoq́; radicis decoctũ odoratius & præſtantius eſt, & ab Hiſpanis iſtic vſurpatur.* Pauame ſeu Saſſafras hiſtoria.

NASCITVR *in maritimis, & locis temperatis, hoc* Natales.

eſt,

eſt,neque nimium ſiccis, neque nimium humidis, vt in portubus S. Helenæ, & S. Matthæi: nam alibi per vniuerſam Floridam haud facilè inuenias: iſtic verò, ſunt integræ ſiluæ, quæ ob ſuauiſſimum quem ſpirant odorem, ab Hiſpanis primùm eo venientibus, arborum Canellæ eſſe exiſtimabantur, nec immerito, nam adeo odoratus eſt & acris huius arboris, atque Canellæ cortex, & eoſdem effectus præbet eius decoctum, quos Canellæ.

Delectus. OMNIVM *optima eſt radix, deinde rami, tertio truncus, ſed cortex omnibus præfertur.*

Temperamentum. ARBORIS *& ramorum temperamentum calidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & ſiccitate accedens: quibuſdam calidus in fine primi, ſiccus in tertio gradu.*

LICET *Corticis & Ligni vſus duntaxat in medicina receptus ſit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & ſicca in alios medicos vſus ſeruant.*

Facultates. EIVS *decoctum commendatur in omni morborum genere, præſertim verò in obſtructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex ſaccharo propinatur defluxione laborantibus, aſthmate, pectoris vitiis ex frigiditate prouenientibus, & conſequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum eiicit, & flatus diſcutit, quam etiam ob cauſam vterum ad conceptionem præparat, & menſes prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem iuuat, aluumq; ſubducit.*

ILLIVS *fragmentum aſsiduè geſtare & odorari maximè prodeſt, aduerſus peſtis contagia, præſertim non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem ſiccitatem & moderatum calorem, eſt remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas abſumit: ſed iis qui extenuati ſunt & imbecilles, non conuenit.*

DECOCTI verò ſeu aquæ præparandæ hæc eſt ratio. Radicis cum ſuo cortice aſſulatim confracta vncia dimidia, in tribus aquæ ſextariis, fictili nouo duodecim horis maceratur: lento igne ad duorum ſextariorum conſumptionem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adſeruatur. Poſtmodum ſupra eadem fragmenta, tantundem aquæ ſuperinfunditur, decoquitur ad dimidij ſextarij conſumptionem. Ea eſt ſecunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit. Decocti parandi ratio.

ILLVD verò obſeruandum eſt, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & temperamento ægrorum conſideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur hæc aqua, biliosis, quàm pituitoſis. Sed vulgariter quarta ſextarij pars aquæ tepidæ ſumitur mane, deinde ſudatur, & veſtis mutatur, nec quiſquam eorum qui hoc medicamētum ſumpſerit, lecto ſe continere cogitur. Prandium ſit media gallina aſſa, cum aliquot vuis paſſis, & amygdalis, & auellanis toſtis: cœna ſit è conſeruis conuenientibus morbo qui curatur, potùs ſecunda aqua. Singulari experimento didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtiliſſimum iis fuiſſe, qui pedes & manus ex podagra ſic contortos habebant, vt iis vti non poſſent. Ad luem item veneream non minus vtile quàm aqua Guayaci aut Chinæ. Ligni fragmentum præmanſum eo dente qui dolet, & iſtic retentum, dolorem ſedat.

PORRO qui tam exquiſita victus ratione vti nollent, aquam ſimplicem hac ratione decoquant. Ligni aſſulatim confracti ſemuncia, pluſúe aut minus, pro conditionibus iam enumeratis, in tribus aquæ ſextariis ad dimidias coquitur, ea aqua diu vtendum cum in prandio, tum in cæna & interdiu. Qui vino abſtinere non norunt, ea aqua diluere poterunt, etenim ſaporis & odoris gratiam vino conciliabit. Aquæ parãdæ ratio alia.

Donati ſumus his diebus fragmento huius ligni à Franciſco Zennig Pharmacopola Bruxellenſi diligentiſſimo, mihique amiciſſimo, quod odore & ſapore fœniculum quidem referebat, ſed tamen guſtatum, plantæ illius ſaporem magis reddere videbatur, quæ vulgo Droco, nonnullis Tharco dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multò magis. Lignum cum ſuo cortice adeo Tamarici ſimile eſt, vt niſi odor & ſapor obſtarent, pro eo accipi poſſit: cortex interiore parte qua ligno adhæret nigricante, & læui, exteriore rugoſa, & ex cinereo rubeſcente.

Molle. CAETERVM odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arborem in Peru naſcentem, Molle vocant, cuius ego puſillas duas plantas, è ſemine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in horto ſplendidiſſimo Illuſtris Viri Dn. Ioannis de Brancion, ſed quæ tertio anno perierunt hyemis iniuria.

Molle hiſtoria. ERANT autem eæ arbuſculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi nigricante, multis conſperſo veluti maculis cinereis, folia pennata vt fraxini, ſed multo minora, ex viridi nigricantia, ſerrata & ſub extremum anguſtiora, quæ ab arbuſculis reuulſa lacteo ſucco, eoque lento & viſcido, & odorato manabant, & ipſa folia trita fœniculi odorem reddebant, guſtata adſtringentis facultatis nonnihil habere videbantur. Fructus ex quo natę ſunt, piperis ferè magnitudine, oleaginoſus, pellicula rubeſcente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone, quam ad viuum depingi tum temporis curauimus, conſpicere licet: florem quem habeat ignoramus, ſed quibuſdam auctoribus, minutus eſt, vitiſimilis.

Natales. HAEC arbor abundanter naſcitur in conuallibus & locis planis Peruanæ regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum deſcriptionem dederunt: ſed Petrus Cieça maximè, qui eius deſcriptionem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat.

Molle hiſtoria alia. TOTO hoc tractu conſpiciuntur magnæ quædam, & etiam paruæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore fœniculi, cortice adeo commendato, vt eius decocto crurum dolores & inflationes ſumma cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt dentiſcalpia vtiliſſima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro cocturæ

Molle vinum. modo, fit aut vinum, ſiue potio admodum bona, aut acetum, aut mel: tantoque in precio apud Indos ſunt hæ arbores, vt quibuſdam locis eas conſecratas ſuis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arbo-

Facultates. ris foliorum decoctum, doloribus ex frigida cauſa ortis auxilio eſſe, gummi verò eius, quod Mannæ modo candidum eſt, lacte diſſolutum, caliginem oculorum abſtergere.

MOLLE

Lignum aromaticum.

Lignum aromaticum.

BERNARDINVS *de Burgos Pharmacopola, vna cum Sulphure infra deſcribendo mihi oſtendit Ligni cuiuſdam fragmentum, Ligno ſancto ferè ſimile, cuius corticis odor & ſapor adeò aromaticus & excellens eſt, vt macis, aut nucem myriſticam longè ſuperet, imo Canellam odoris ſuauitate, piper acrimonia.*

MAGNA *huius ligni quantitas in monte quodam cæſa fuerat, & in nauem ſeu Liburnicam delata, ignis ſtruendi cauſa. Vnde perſpicere licet, quam multæ arbores, & aliæ plantæ in noſtris Indiis inueniuntur inſigni facultate præditæ, quandoquidem ignis ſtruendi gratia odoratis & aromaticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem redacto, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri poſſent, & Aromatum ex Maluccis inſulis, Arabiaq;, & Perſide vſque petitorum, vices ſupplere. Sed nos accuſandi ſumus, qui eas diligentius non inquirimus & inueſtigamus, quandoquidem ſponte montibus locisq; incultis naſcuntur.*

Lignum ad renum affectiones & vrinæ incommoda.

Lignum nephriticum.

NOBIS *etiam mittit noua Hiſpania Ligni quoddam genus craſſum & enode, materiæ Piri, cuius vſus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Poſtea expertum eſt, eius aquam in Iecoris & Lienis obſtructionibus vtilem eſſe. Fit autem hac ratione.*

Aqua ligni nephritici.

LIGNVM *aſſulatim & minutim conciſum in optima & limpidiſſima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. Dimidia hora poſt iniectum lignum, aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui ſenſim intenditur pro temporis diuturnitate, tametſi lignum candidum ſit: cæruleum ideo dico, quoniam*

niam adulteratur alio ligno ſimili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC *aqua aſſiduè vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, ſine vlla humorum commotione, neque enim opus eſt alia victus ratione quam temperata: ſiquidem aquæ ſapor non magis immutatur ligni iniectione, quàm ſi pura eſſet, & nihil in ea maceratum. Calidum & ſiccum eſt in primo gradu.*

Lapis Nephriticus.

LAPIS *hic in Nephritide maxime laudatus ex noua Hiſpania etiam defertur. Praſio lapidi ſimilis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior.* Nephriticus Lapis. Praſſius lapis.

EVM *geſtāt variis formis effigiatum, vt antiquitus ſolebant Indi, alios piſcium forma, alios auium capitibus, alios pſittaci roſtris ſimiles, nonnullos rotundos ſphærularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appenſos geſtare ſolebant, aduerſus Nephritidis, aut ſtomachi dolores, in quibus morbis valde commendatur. Sed eius præcipua laus eſt ad Nephriticos dolores, & ad calculum expellendū, & arenulas.* Nephritici lapidis varia forma. Facultates.

NOBILIS *mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio geſtans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectio, interdum eum deponat, nullumq́ amplius calculum eiicit. Sed cùm dolor eum premit, denuo eum geſtat, & ſtatim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum: atque etiam calculorum expulſione. Ea etiam occulta facultate præditus eſt, vt ab eiuſmodi dolore præſeruet geſtatus, renum calorem mitigando.*

DVCISSA *Bejar ter breui temporis interuallo Nephriticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide ſibi confe-*

cit,quam perpetuo geſtat,ex eo tempore (quod decennium ſuperat) eo dolore nunquam vexata eſt.

ALII *multi ſenſerunt idem leuamen, eamq́3 ob cauſam magno in pretio ſunt huiuſmodi lapides, nec vti initio, tam facilè adquiri poſſunt, quod ſoli earum Prouinciarum Reguli & Domini eos poßideant, nec immerito, cùm tam admirandæ ſint illorum facultates.*

Lapis Tiburonum.

Tiburon piſcis — IN *mari Indico ferreis hamis capiuntur piſces* Tiburones *dicti, maximi, validißimi, pugnacißimi, & truci aſpectu, qui cum lupis marinis aßiduè præliantur.*

Lapis Tiburonum. — IN *eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderoſiqúe (vt interdum duas libras pendant) & qui facilè abradi poſſunt.*

Facultates. — HVIVS *lapidis puluis vtilißimus fertur Nephriticis, & aduerſus vrinæ difficultates, & renum veſicaq́3 calculos, vt in Indis, Hiſpanisq́3 experientia comprobauit. eum guſtatum inſipido eſſe guſtu deprehendi, facultates nondum expertus ſum.*

TIBVRONVM meminerunt, quotquot Occidentalis Indiæ hiſtoriā deſcripſerunt: ſed inter eos Gomara in hiſtoria Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem dentium ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Hiſtoria generali Indiarum cap. 31. (quē ſequutus eſt Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piſcem quendam Manati nomine, cuius deſcriptionem, quod pleraque cum Tiburonis hiſtoria communia habeat (ne dicam eundem piſcem videri) hîc ſubiunximus.

Manati piſcis. — MANATI piſcis eſt noſtro orbi incognitus, vtri ſimilis, duos tantum pedes rotundos, quibus natat, ad humeros habens, & in ſingulis quatuor vngues elephantinis ſimiles, ab vmbilico ad caudam vſque gracileſcit: teterrimo eſt aſpectu, capite bubalino, ſed macilentiore ore, mento verò craſſiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quæ interdum viginti pedum longitudine eſt, decem craſſitie: corio denſo, pilis quibuſdam cinerei coloris obſito. Feminæ pariunt vaccarum modo, duoque vbera habent, quibus catulos ſuos lactant. Eius caro quadrupedis potius quàm piſcis videtur: etenim recēs vitulinam ſapit, ſale macerata Thynni carnem, ſed ſapidior eſt, diutiusq; ſeruari poteſt.

poteſt. Eius pinguedo optima, nec facilè ranceſcit, ea corium ipſius præparant ad calceos ſibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad caculum & nephritidem vtiles.

Hic piſcis occiditur interea dum herbas in littore depaſcitur, ſed etiam retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruum fertur cepiſſe Regulus Caramatexi, quem 26 annis in lacu quodam dicto Guaynabo educauit, adeoque domitum euaſiſſe, & ferociam depoſuiſſe, vt de manu cibum caperet, & inclamato nomine Mato, quod Magnificum ſonat, lacum ſuum egreſſum fuiſſe, & in ædes perrepaſſe cibi ſumendi gratia, deinde ad lacum remeaſſe, interdumque homines & pueros ex vna parte lacus, in aliam tranſuexiſſe, nec illos merſiſſe, ita vt Indis ſummam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

*Ex Nomine Dei, Carthagine, aliisq; continentis oris, lapides interdum adſeruntur calculis fluuiatilibus ſimiles, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum (*Caymanes *appellant) inueniuntur: ferociſſimi ſunt, ingenti ore, vt integrum hominem deglutire poſſint, multiplici dentium ordine, adeò magni, vt triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Viuunt ij magna ex parte in fluminum ripis, nonnunquam in mari, ad fluuiorum oſtia: pariunt oua in terra, & ſuos catulos iſtic excludunt, teſtudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum cutis prædura, omnes ictus, etiam minorum tormentorum æneorum, reſpuit.* Lacerti Caymanes.

Hos lapides colligunt Indi & Hiſpani, atque adeò ſibi ſeruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: ſiquidem bini ex eis temporibus vtrinque alligati, in quartanarum paroxiſmo, illas tollere, aut earum calorem manifeſto infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiuſdam puellæ, quæ quartana laborat adhibui, & certè febris calorem nonnihil remiſiſſe animaduerti, an verò febrem omnino tollet, ignoro. Lapidis caymanũ facultates.

Gomara, Petrus Cieça, Auguſtinus Carate, qui integram Indiarum hiſtoriam, aut ex parte ſcripſerunt, huius generis Lacertorum ſeu Crocodilorum meminerunt, inter quos Petrus Cieça ſub finem capitis 2. eorum oua, atque etiam carnes vrgente fame cum aliis ſe edisse aſſerit circa Pauamam, cùm eam regionem primum occupaſſent,

Ingens Lacerti magnitudo. ſent. Gomara cap. 197. ibidem occiſum, qui 100 pedes longitudine æquaret, in cuius ventriculo multi calculi reperti ſint.

Lapis Sanguinalis.

Lapis ſanguinalis.

LAPIS *Sanguinalis ex noua Hiſpania delatus, Iaſpidis genus eſt, varij coloris, ſed obſcurioris, maculis, ſeu punctis diſtinctus ſanguineis.*

Eius facultates.

EX *his lapidibus Indi quaſdam cordium formas, magnas ac paruas conficiunt.*

VALET *ad fluxum ſanguinis narium, menſium, hæmorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida intinctum æger dextra comprimit, & ſubinde id facit. Sic eo Indi & noſtri vtuntur.*

PERSVASVM *habent Indi, imo firmiſsimè credũt, ſi hoc lapide pars ſanguine manans contingatur, ſanguinem ſiſti, idq; verum eſſe experientia probatum eſt. Vtilis eſt etiam ſuſpẽſus aut alligatus eidem parti vnde ſanguis effluit, modo carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos, remedium ſenſiſſe, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuè geſtando: nec non & menſtruum fluxum ſiſti.*

Lapis rimas pedum curans.

ALIVD *lapidis genus eſt, quod rimas in manuum & pedum iuncturis à pituita ſalſa prouenientes, curat: verum id duntaxat auditu percepi.*

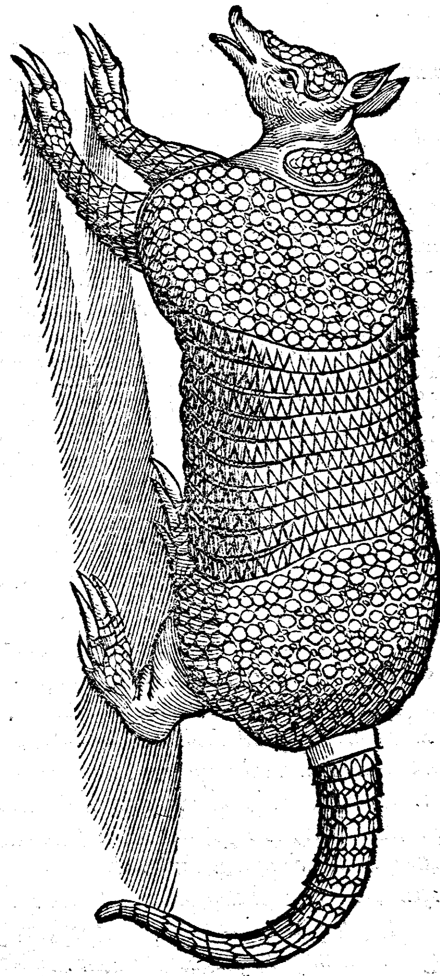
Armadillo.

NVNC *ex continenti habemus oſsiculum caudæ peregrini animalis, quod veluti teſtis quibuſdam totus integitur penum tenus, cuius gratia* Armadillo *vocant Hiſpani, quaſi cataphractum aut armatum dicas, Luſitani* Encubertado.

Armadillo. Encubertado.

Deſcriptio.

EST *porcelli magnitudine, cui roſtrum ſimile habet, cauda oblonga, & craſſa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt Talpa,*

Talpa, & terra ſeſe ſuſtentare creditur, quod foris nihil edere conſpiciatur.

Facultates.

OMNIS *facultas conſiſtit in caudæ oßiculo, cuius in tenuißimum puluerem redacti pilula, confecta, magnitudine capitis aciculæ, atque auri indita, dolorem eius ſedare, & tinnitum etiam, cum exigua ſurditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem ſedari multa experientia comprobatum eſt.*

Tattou.

HVIVS animalis meminit Theuetus lib. Singularium, cap. 54. aitque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores ſunt, & eorum caro tenella eſt, bonique ſucci. Et Bellonius lib Singularium 2.cap. 51.

MEMINIT item Franciſcus Gomara in Mexicana hiſtoria in hunc modum. Circa Lacunam quæ ex flumine Papalaxapan oritur Imperio Mexicano, animal inuenitur fele non maius, roſtro porcelli, pedibus Hiſtricis aut Erinacei terreſtris, cauda oblonga, natura munitum duro cortice, & teſta ſquamata veluti loricatum, intra quam ſe retrahit teſtudinis terreſtris modo Similis eſt hæc tectura panopliæ æquorum: ſed & cauda, ipſumque caput huiuſmodi teſtis ſquamatis tecta ſunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob cauſam Hiſpani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochtli, id eſt, Cuniculum cucurbitæ.

Aiotochtli.

EIVS etiam deſcriptionem apud Geſnerum videre licet in Appendice ad Quadrupedum hiſtoriam, ex quo hanc iconem mutuati ſumus.

Sanguis Draconis.

ATTVLIT *ante paucos dies, ex noui orbis continenti, Epiſcopus Carthaginenſis fructum arboris, ex qua manat lachryma illa, quam Sanguinem Draconis vocant.*

Draconis arboris fructus.

EST *autem hic fructus admirandus: nam ſublata qua integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritißimo aliquo artifice è marmore ſculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, ſpina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conſpicuus.*

Sanguis Draconis cur ſic dictus.

AB *eo fructu denominationem proculdubio ſumpſit arbor, & eius lacryma, quæ ex illa per inciſionem legitur, quã ex Carthagine Peruana ſelectißimam aduehunt: vnde veterum*

terum & multorum recentiorum inſcitia deprehenditur, qui, quid eſſet ſanguis Draconis, aut cur ſic appelaretur, omnino ignorarunt.

MAGNA *eſt arbor, cortice ſatis tenui, & qui facilè incidi poteſt: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem Sanguinē Draconis in Lachryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quòd in panes ſeu maſſas iſtic cogatur, quemadmodum reſina in Caſtella.* Draconis hiſtoria.

VTERQVE *liquor intro aſſumptus, alui profluuium ſiſtit, ſic etiam ventri illitus, aut clyſteribus inditus. Sanguinem vndequaque manantem reprimit. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius puluis capitis vertici inſperſus: vulnera recentia glutinat, gingiuas à putrefactione liberat, & dētes ſtabilit. Eſt item color Pictoribus maximè expetitus.* Facultates.

TEMPERATVS *eſt, & pauci caloris particeps.*

MEMINI ante paucos annos nobis à Franciſco de Hollebecque Regis Hiſpaniarum Hortulano diligentiſſimo, miſſos fuiſſe quoſdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commiſſis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C V. Dn. Ioannem de Boiſot virum doctiſſimum & rei herbariæ peritiſſimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olyſipone conſpexi) ſed ſubſequens hyems abſtulit: Fructus is erat Ceraſij magnitudine aut Oxymirſines, rotundi, tenui pelle contecti, qua ſublata, oſſeus nucleus conſpiciebatur, qualis eſt in fructu Ruſci: ſed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat, verum rotundus erat & læuis, &, vt dixi, totus oſſeus. Arboris, quā Olyſipone obſeruaui, & in cuius cortice gūmi ſanguinei coloris concretum inueni, iconem, in Stirpium à me per Hiſpanias obſeruatarum deſcriptione exhibeo. Dragonal.

Gummi ad Podagram.

DABAT *mihi idem Epiſcopus, Gummi genus (cuius arborem non poterat deſcribere) ex eodem continenti delatum, quo ſe podagrici iſtic purgant, in hunc modum.* Gummi ad podagram.

ILLIVS *gummi fragmentum nucis ponticæ magnitudine, ſtillatitio aquæ liquore noctem integram macerant,* Facultates.

poſtridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas vncias ſumunt, neque quidquam cibi ſuperingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat, ſine moleſtia.

INSIPIDVM *eſt & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.*

Fructus dyſentericus.

Fructus ex Quito.

HISPANVS *quidam adoleſcens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (quæ altera parte læuia erant, & luteo colore; altera verò, aſpera & admodum rubra, ſeu ex rubro nigricantia) coniicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filiæ, quam dyſenteria miſerè afflictari dicebat. Ilico adoleſcens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiſcitur, fragmentorum illorum tenuiſſimè tritorum puluerem ex ſtillatitio calicum roſarum liquore, eo die puellæ hauriendum dedit veſpere, tantundem poſtridie mane, ſtatimq́ue ſiſti cæpit fluxus, ita vt breui puella ſanitati reſtituta ſit. Eum adoleſcentem, tametſi diligenter requiſiuerim, nunquam poſtea videre mihi contigit: itaque neque quis eſſet hic fructus, aut qua arbore naſceretur, ſcire potui.*

Cortex ad alui profluuia.

Cortex alui profluuia ſiſtens.

PROFERT *nouus orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti craßitudine aut amplior, ſolidus, durus, & ponderoſus, tenui candicante pellicula integitur: ſimilis eſt admodum cortici Guayacan, vti Gentiana amarus, adſtrictionis & grati ſeu aromatici cuiuſdam odoris particeps.*

Exhibendi ratio.

MAGNA *eſt apud Indos æſtimatione, vt qui eo vtantur aduerſus omnis generis alui profluuia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex*

aqua

aqua conueniente, aut craſſo vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obſeruaturq́; in reliquis victus ratio, quæ huiuſmodi morbo neceſſaria eſt.

E I V S *corticis fragmento donatus ſum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inueteratis magno ſucceſſu.*

EX VARIIS *noſtrarum Indiarum prouinciis, multa purgantia medicamenta deferuntur, quorum magnæ ſunt facultates: de quibus hîc mentionem faciam, vt ſint veluti Præfatio quædam in Hiſtoriam radicis Mechoacan.*

Caſſia ſolutiua.

I N S V L Æ *Diuorum Dominici & Ioannis de Portu diuite, tanta quantitate nobis tranſmittunt Caßiam ſolutiuam, vt non modo Hiſpaniæ, ſed etiam toti Europæ, atque adeò vniuerſo orbi ſufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri ſolebat, plures naues ea onuſtæ vehũtur, quàm Cantabri ferrum mittunt.* Caſſia ſolutiua

Q V Æ *Venetiis ad nos ex India Orientali mitti ſolebat, cum immatura collecta eſſet, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, vt parum vtilitatis præſtaret. Noſtra verò ex inſulis prædictis, matura eſt, craſſa, plena, ponderoſa, medulloſa, & adeo recens, vt interdum ſexageſimo poſtquam collecta eſt die, huc perferatur: & quia recens, gratiq́; ſaporis, non tetri, vt quæ ex Oriente deferebatur, facilius vires ſuas exerit.* Delectus.

B E N I G N E *purgat & ſine vlla alui perturbatione bilem præſertim, deinde pituitam, poſtea quæ in meatibus & inte-* Facultates.

inteſtinis infarcta ſunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ea vtuntur: ſanguinem purgat; Vtilis in omni morborum genere, ſed maximè renum, & vrinæ, duabus horis ante cœnam ſumpta. Deſluxionibus prodeſt, duabus à leui cœna horis. Quotidianus eius vſus eſt ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit febrium ardoribus, & ſitim extinguit. Aſsiduus illius vſus ante prandium aut cænam, calculi generationem prohibet.

FORIS *cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.*

DOSIS *pulpæ eius eſt decem drachmarum, ad ſeſquiunciam vſque; non exemptæ verò, quatuor vnciarum. Lenit, reſoluit, ſanguinem depurat, & eius bilisq́; calorem infringit. Humida eſt in primo gradu, ad calorem, ſed mitem tendens.*

IN *iſtis inſulis primùm coli cœpit, poſtquam in noſtram poteſtatem venerunt.*

NON deſunt qui hujus Auctoris iudicium improbent: ſiquidem Orientalis caſſia, cæteris paribus, longè præferenda eſt.

Fructus ad bilem.

EX *maritimis Nicaragua & Nata (quæ ſunt in noui orbis continenti) inuehitur in Hiſpaniam Medicamenti genus purgans, bilem præſertim.*

Fructus bilem euacuans.

FRVCTVS *eſt arboris cuiuſdam vaſtæ, caſtaneis ſimilis, ſed calice læui, non, vt illarum, echinato: eo calice fructus continetur caſtaneis non multum abſimilis, ſed ſine cortice, & ferè quadratus, qui in duas partes diuiſus eſt, intercurſante medium, & totum deinde ambiente pellicula.*

Facultates.

EDITVR *hic fructus viridis, aut contuſus vino exceptus: ſi ſiccus, eius puluis ex vino aut Gallinæ iuſculo ſumitur,*

tur, datur etiam toſtus vt minus purget: quocunque tandem modo ſumptus, ſine moleſtia purgat, obſeruatis iis, quæ à purgatis obſeruari ſolent, & præparatis prius vt decet humoribus. Illud verò minimè prætereundum eſt, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam eſſe, alioqui grauia ſymptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculoſa alui profluuia. Calidus eſt in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

NOVO orbe primũ inuento, inſula Diui Dominici quoddã genus Auellanæ miſit, qua ſe Indi familiariter purgabãt. Poſtea Hiſpani neceſſitate cõpulſi, illis etiam purgare ſe cæperũt, nõ ſine vitæ diſcrimine. Colore & forma noſtris Auellanis ſimiles ſunt, putamine tenui, coloris ſpadicei, triãgulares, medulla interiore alba & dulci, ſic vt multi, dulcedine illecti, decepti ſint. Auellanæ purgatrices. Auellanarum hiſtoria.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat (nam Ben eſt duorum generum) Paruum autem ciceris magnitudine eſt, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiunt, quo ſibi cæſariem & barbam inungunt deliciarum gratia. Ben magnum. Ben paruum

VALIDISSIME pituitam & bilem supernè & & infernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam: aſſatione infringebant. Coli doloribus præſens ſunt remedium, flatus diſcutiunt, & clyſteribus iniectæ, mediocriter euacuant. Facultates.

DOSIS eſt à dimidia drachma ad drachmam vnam: ſed aſſandæ ſunt. Calidi ſunt temperamenti initio tertÿ gradus, & ſicci in ſecundo.

Auellana hæc cum pleriſque aliis fructibus peregrinis communicata mihi fuit ab illuſtri viro D. Ioãne de Brancion, rei herbariæ ſtudioſiſſimo, nec vllis parcente ſumptibus, vt ſuum hortum omni peregrinarum plantarum genere excultiſſimum reddat.

Cæterùm Auellanam hanc, cuius iconem hîc exhibeo, lentus & mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans: hunc ſequitur putamen minus ſolidum quàm in vulgaribus Auellanis, id nucleum continet auellanæ magnitudine, candidum, ſolidum, Auellanæ vulgaris aut iligneæ glandis ſapore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte ſeſſilis eſt, & coniunctim binæ naſci videntur, vt interdum caſtaneæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclei purgatorij. TRANSMITTIT *etiam noua Hiſpania, Pineorum nucleorum genus, quo Indi ſe purgabant: quos imitati ſunt plurimi harum regionum.*

Deſcriptio. NOSTRIS *pineis ſimiles ſunt, naſcentes in ſtrobilis magnis, quales ſunt Mayzi ſpicæ muticæ: molliori putamine, & nigriore quàm noſtri pinei nuclei, rotundi, intus albi, pingues, & guſtu dulces.*

Facultates. BILEM, *pituitam, & aquas validiſſimè purgant: & licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem ſubducunt. Aſſi, neque tam valenter, neque cùm tam*

tam magnis torſionibus purgant. Peculiari quadam facultate craſſos humores expellunt.

QVINQVE *aut ſex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, præparato prius conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus eſt, & obſeruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obſeruare oportet, quæ ab his obſeruari ſolent, quibus purgans medicamentum propinatum eſt.*

CALIDI *in tertio, & ſicci in ſecundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ ſiccitatem nonnihil imminuit.*

Fabæ purgatrices.

FABÆ *purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei naſcuntur, noſtris ſimiles ſunt, ſed minores, eiuſdem cum noſtris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, vt cæparum tunicula exterior, illas per medium interſecante, quæ cũ cortice abiicienda eſt, alioqui tanta vehementia ſupernè & infernè purgans, vt in vitæ diſcrimen ſumentem coniiciat. Aſſandæ deinde ſunt, vt illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuendæ.* Fabæ purgatrices.

DATVR *hic puluis vino aut ſaccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde hauſtus vini ſumitur.* Sumẽdi ratio.

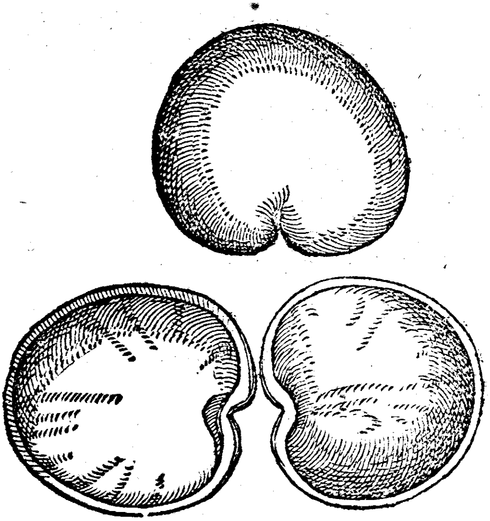
APVD *Indos hoc medicamentum celebre eſt ob ſumendi facilitatem: nam ſine moleſtia bilem, pituitam, & craſſos humores, multò lenius & facilius quam ſuperiora medicamenta purgant.* Facultates.

DANTVR *in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis.*

DOSIS *eſto aſſatarum à quaternario numero ad ſenarium, pluriumúe aut pauciorum, pro ægri viribus.*

Aliquot

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuæ nomine inſignitos: ſed nullus mihi cóſpectus eſt, qui fabæ purgatiuæ noſtro auctori deſcriptæ conueniret, at potius inter Phaſeolos, omnes recenſendi videbantur.

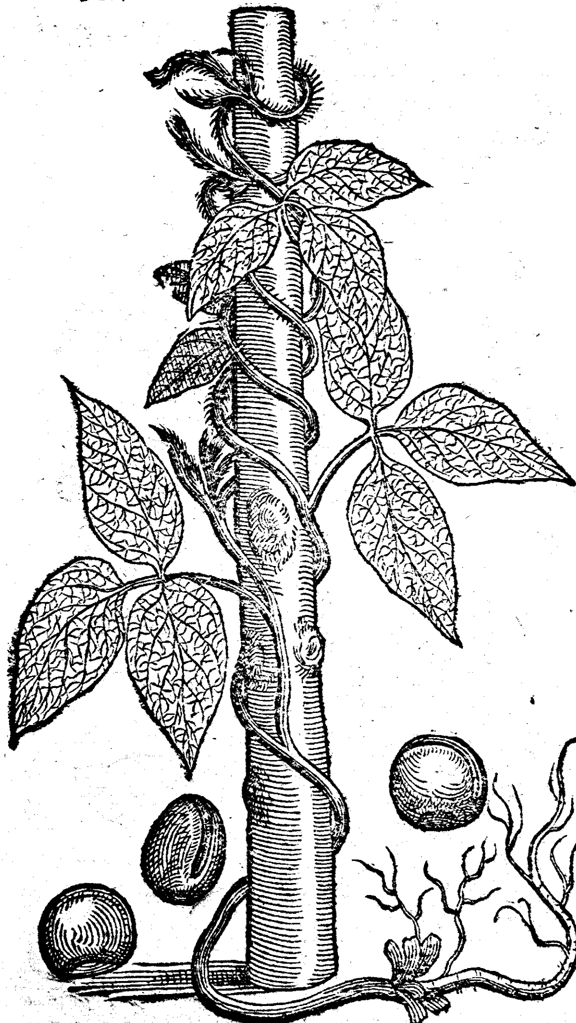

Prior, cuius hic iconem exhibemus, orbiculari ferè eſt forma, ſed planus vtrinque & quodammodo puluinatus, digiti vnius craſſitie, duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquãtulum cauo, qua videlicet hilus eſſe ſolet, & ſiliquę, in qua continetur, adhæret: cortex durus & lignoſus, læuis, ex rubro nigricans: quod intus continetur album, firmum, & in duas partes natura ſectile, vt ſunt omnia phaſeolacea: ſaporę primùm quali ſunt omnia ferè legumina, ſed ilico linguam mordicante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Naſcitur in inſula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quale vulgo pingi ſolet, imitatur: idcirco à quibuſdam Cor Diui Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

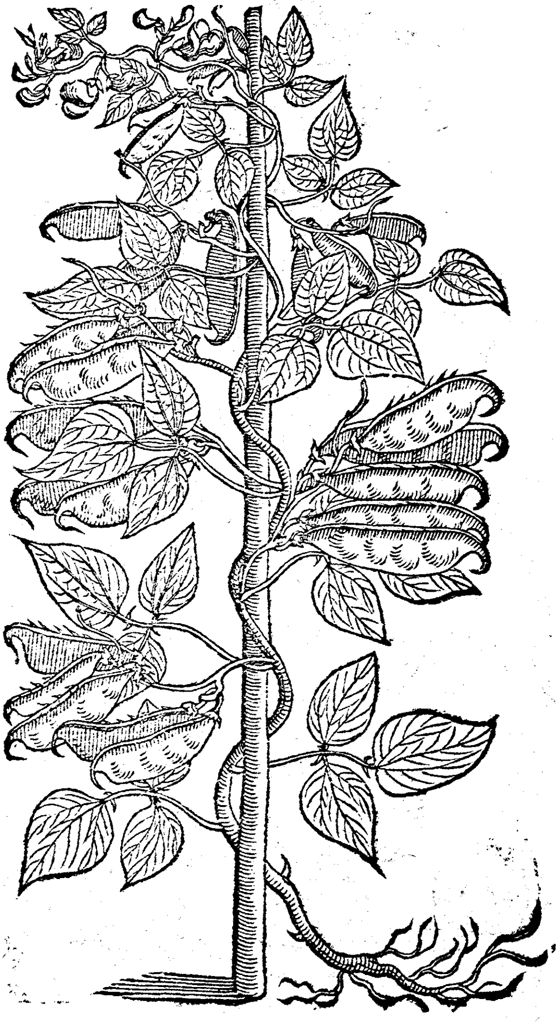
Alter Phaſeolo vulgari haud diſſimilis eſt, ſed minor, denſior, nigricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olyſipone eſſem, donatus ſum Phaſeoli genere ex Braſilia Americæ

E ALTER

PHASEOLVS ALTER BRASILIANVS.

Americæ prouinciȩ delato, admodum recenti, pollicari latitudine, craſſo, colore rufeſcente, magno hilo, & parte extrema veluti ſeſſili: Eiuſmodi quatuor aut quinque ſingulis ſiliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tuſi & impoſiti bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro palleſcente: ego duntaxat iuniorem plantam vidi mihi ſemine natam, quæ foliis Phaſeolo vulgari ferè ſimilis erat, niſi quòd minora erant, & auerſa parte hirſuta, præſertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollique lanugine fulueſcente obſiti. Braſiliani Macouna vocant: ſimiles planè, & colore, qui ex cinereo candicans eſt, duntaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olyſipone in monaſterio quodam Phaſeoli genus vulgari noſtrati adeò ſimile, vt noſtrum putarem, pergulas iſtic veſtiebat opere topiario, flore purpureo; at ſiliquæ ſcabræ ſunt, breuiores, & duplo latiores quàm noſtri vulgaris: fructus eſt exiguus piſi vulgaris magnitudine, totus niger, niſi qua parte ſiliquæ adhæret, quæ candida eſt. Braſilianis frequentem eſſe audiui, & Luſitanis iſtic habitantibus Faua braua, id eſt, fabam ſilueſtrem nuncupari.

Lac Pinipinichi.

IN *omnibus continentis oris, lacteus quidam ſuccus elicitur ex arbuſculis Malorũ ſimilitudine, Indi* Pinipinichi *vocant: cuius rami reciſi, lacteum humorem ilico exſudant, aliquantulum denſum, & viſcoſum, cuius tres aut quatuor guttæ ſumptæ, validiſsmè per ſeceſſum purgant bilem & aquas.* Pinipinichi. Facultates.

BIBITVR *ex vino, aut eius deſiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.*

ILLVD *autem peculiare habet, quod ſi quis, eo ſumpto, iuſculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, ſubito eius operatio infringitur, & ceſſat.*

SVMPTO *aliquo ex ſuperioribus medicamentis purgantibus, ſomno abſtinendum eſt, & ea obſeruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum ſumpſerunt, obſeruari ſolent.*

CALIDVS *& ſiccus hic liquor in tertio gradu.*

OMNIA *iam enumerata medicamenta valida ſunt*

& pernicioſa, quibus vti deſitum eſt, poſtquam Mechoacan receptũ eſt, cuius vſus minimè periculoſus eſt. Et ad ipſum, tanquam ad medicamentum præſtantiſsimum, confugerũt non ſolum noſtri, ſed omnes etiam Indiarum incolæ. De quo nunc acturi ſumus.

Mechoacan.

Mechoacan. MECHOACAN *radix eſt ante viginti annos primum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus ſupra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Corteſius, anno 1524.*

Forma. IAM *vidimus apud Franciſcanos huius vrbis naſcentem, ex ipſa prouincia Mechoacan naui delatam, multis ramis luxuriantem ſupra terram expanſis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas ſcandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem deſinentibus, ſecundum pediculum amplis, fibroſis, adeò verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri ſicci magnitudine, racematim cohærente, qui Septembri matureſcit: radice craſſa, vitis albæ ſeu Bryoniæ modo, vt non defuerint qui eandem plantam eſſe putarent, aut ſaltem ei congenerem: ſed multum differunt, nam Bryoniæ radix viridis & ſicca admodum acris eſt: Mechoacan verò inſipida & ſine acrimonia.*

MILII *ſemine obruta ſeruatur hæc radix, aut lino picato ſeu reſinato inuoluta.*

Mechoacan alterum. CÆTERVM *nũc ex Continenti aduehitur Mechoacan, natũ circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter colitur, & magno in vſu eſt, ob eius mirabiles effectus) longè præſtãtius eo, quod ex noua Hiſpania adferri cõſueuit: cuius*

Forma. *flos, ſemẽ & ramuli etiam allati ſunt. Erat verò is flos quaſi mali aureæ, quinque foliis conſtans maioribus, è cuius vmbilico*

bilico protuberat calix ſiue veſicula quædam auellanæ magnitudine, membrana conſtans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuiſsima pellicula ſecretas diuiditur, & in ſingulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, guſtu inſipido continebantur, quæ molli & ſpongioſa terra excepta, commodè naſcuntur.

E x *huius radice fit conſerua varij generis, Cydoniorum modo, ſed etiam Gelatina ex ſacchàro & illius ſucco, quæ in deliciis eſſe poſſunt: nam vt radix eſt inſipida, facilè ſaccharum recipit, quocunque tandem modo paretur.*

M o l e s t a *non eſt huius radicis ſumptio, quia nullius mali ſaporis eſt particeps, ideoq́ pueris, ſenibus, aliiſq́, qui cætera medicamenta reſpuunt, vtilis eſt.*

P i t v i t a m *præſertim & aquas educit. Icterum, cephalæam, ſtrumas, & epilepſiam curat, vetereſq́ defluxiones ſiſtit, articulorum, coli & renum doloribus vtilis eſt. Conuenit etiam vteri doloribus, aſthmati, tuſsi veteri, febribus & lue venerea vexatis.* Facultates.

H v i v s *autem radicis ſumendæ ratio talis eſt. Purgato prius corpore ſerapiis, clyſteribus, aut ſanguinis miſsione, & diæta, pro medici iudicio; huius radicis leuiter contuſæ puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi aniſi, aut cinamomi (ſi quis vinum non fert) ſummo mane propinatur, dimidiæ drachmæ pondere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adoleſcentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex ſyrupo nouem infuſionum. Dimidia poſt ſumptum hoc medicamentum hora ſomnus conceditur, iis præſertim qui vomitibus obnoxij ſunt. Facta purgatione, datur iuſculum, & paulò pòſt cibus, qualis his dari ſolet, qui ſeſe purgant.* Exhibendi ratio. Puluis.

F i v n t *nonnunquam ex eodem puluere catapotia coriandri ſicci magnitudine.* Catapotia.

In manu autem eſt Medici, * *aut eius qui ſumpſerit, eã humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam ſumpto pauxillo iuſculo, aut alia re, eius operatio ilico ceſſat.*

Mechoacan ſilueſtris

Mittit *nobis Promontorium D. Helenæ, quod in eodem quo Nicaragua tractu eſt, aliud Mechoacan genus ſilueſtrius, quod grauia Symptomata excitat, vt vomitus immodicos, tormina, & alui profluuia, quã ob cauſam Scãmonea nũcupatur: ſed nemo (periculo ſemel facto) vtitur. Simile eſt, alteri cũ folio, tũ ſarmentis, tum radice, ſed per omnia minoribus: & ipſa etiam radix acrimoniæ nonnihil habet.*

Miſſa ſunt nobis ex Hiſpaniis ante paucos annos duo ſeminis Mechoacan genera, vnum breui caliculo ſine ſiliqua, ſemineque nigro, quale eſt Scammonij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore aliquantum caliculo, & ſemine rufo, & quàm ſuperius longiore, teneriore que: Vtriuſque ſiliqua parte interiore lanuginoſa eſt.

Ex vtriuſque ſemine natæ ſunt nobis, & aliquot aliis rei herbariæ ſtudioſis plantæ, quas ſubſequentis hyemis iniuria ſuſtulit. Prodibant Scammonij aut Conuoluoli modo, deinde multis ſarmentis proxima pedamenta ſcandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maioris, ſed tenerioribus & colore magis fulueſcente.

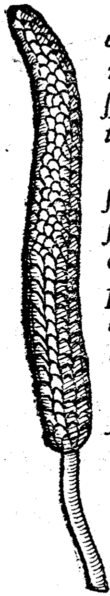
* Negat Ioan. Fragoſus Regis Catholici Medicus, iuſculo aut alio cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam ſiſti aut infringi, & quotidiana experientia id ſe obſeruaſſe ait, eandemque noſtri Auctoris in Pinipinichi opinionem reprobat.

Radix Quimbaya.

Meminit *Petrus Cieça parte prima Peruanæ hiſtoriæ, in prouincia Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, naſci tenues quaſdam radices digiti craßitudine inter arbores, quarum ſi fragmentum brachiali longitudine aquæ ſextario per noctem maceretur in vaſe aliquo, maiorem aquæ partem ea nocte abſumet. Ex ea quæ ſupererit aqua, qui tres vncias ſumpſerit, adeò benignè purgabitur, & ſine moleſtia, vti ſi Rhabarbaro purgatus eſſet, & aliquoties periculum feciſſe ſcribit magno purgatorum commodo.*

Piper.

Toto *Continentis tractu in quo Nata, Carthago, & etiam in Nouo regno, magnus eſt vſus Piperis cuiuſdam oblongi*

oblongi, quod maiore acrimonia præditum eſt Orientali, magisq́ aromaticũ, & iucũdiore odore ſpirat; quàm Axi ſeu Capſicum, quinetiã præfertur Piperi nigro, cùm ſaporis tũ ſuauitatis cauſa. Axi. Capſicum.

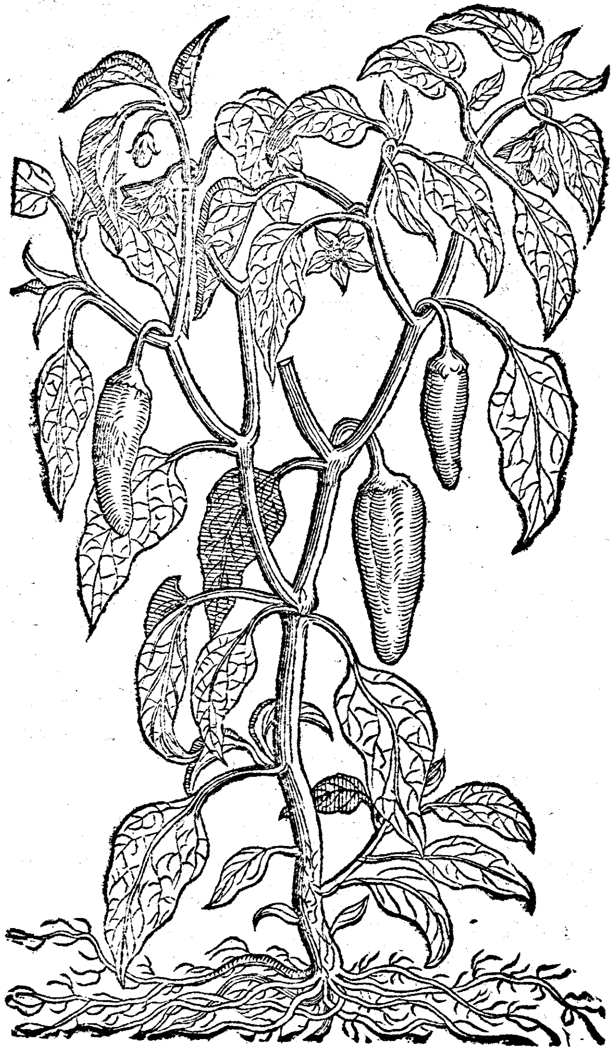
ALTÆ *cuiuſdã plãtæ fructus eſt oblõgus, craſſitie quidẽ funiculi, at dimidij pedis lõgitudine, cõſtãs veluti multis granulis, circa pediculũ oblongũ continuo & coniuncto ordine diſpoſitis, ſeminis plantaginis modo. quibus ademptis, pediculus nudus conſpicitur. Recens viridis eſt, ſole matureſcit & nigreſcit. Calidum eſt tertio gradu.* Forma.

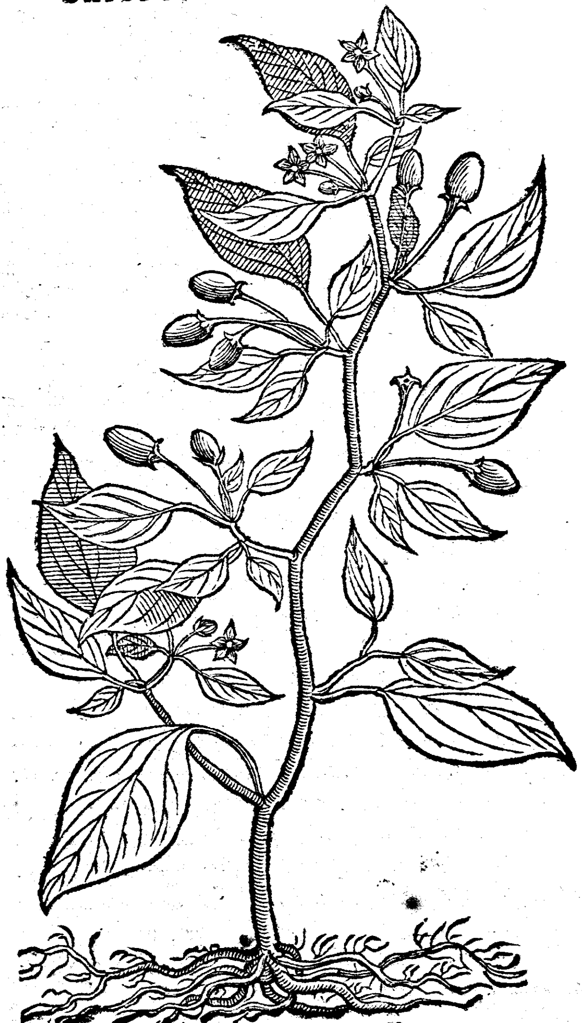
NEC *prætermittendũ eſt Piper ex Indiis noſtris miſſum, quãdoquidem non modo in medicũ vſum receptum eſt, ſed planta eſt excellẽtiſſima, & totæ Hiſpaniæ notiſſima: nã nullus eſt hortus, in quo nõ ſeratur ob fructus pulchritudinẽ. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excreſcentem.*

FOLIO *eſt viridi, ocymo latifolio ſimili, flore albo, ex quo pullulat fructus diuerſæ formæ, oblongus, rotundus, Melopenis forma, aut ceraſeorum, ſed immaturus viridis eſt, maturus verò colore rubro gratiſſimo.* Capſaci hiſtoria.

PARTICVLATIM *conciſum & iuſculo maceratum, meliorem ſaporem eduliis conciliat, quàm Piper vulgare, ideoq́ eius vſus eſt in omnibus, in quibus aromata ex Maluccis inſulis & Calecutio delata cõmendantur, in eo ſolùm differens, quod illa multis aureis emuntur, hoc ſola ſatione adquiritur: nam in vna planta colligũtur aromata in totius anni vſum, minore diſpendio, & maiore commodo.*

FLATVS *diſcutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacitq́ & roborat partes internas. Caliditatis & ſiccitatis in quarto ferè gradu particeps.* Facultates.

Capſicum hoc, ſeu Piper Indicum (Americum potius) diligentiſſimè colitur tota Caſtella cùm ab Hortulanis, tum à mulieribus in feneſtris ædium ſuarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum virente tum ſicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noſter auctor ait) forma: ſed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flaueſcente, in Luſitania, monaſterio quodam circa Olyſiponem.

Aliud Capſici genus obſeruaui in nonnullis Luſitaniæ locis, fruticoſum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortenſis Solani fere, aliquantulum anguſtioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortenſis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa ſemina latiuſcula alterius Capſici modo, tam feruidi guſtus, vt fauces aliquot dies incendat guſtatum. Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. Illi vocant Pimienta de Breſil, hoc eſt, Piper Braſilianum, in qua prouincia abundanter naſci, multipliciq́ue in vſu eſſe intelligo.

Ceuadilla.

Cauadilla. PERLATA *ſunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hiſpania noua, ſemina cuiuſdam plantæ* Ceuadilla *iſtic vocatæ, id eſt, Hordeolum, à ſimilitudine quam cum noſtro hordeo habet in ſpica & vaginulis, quibus ſemen includitur, ſed minus eo lini ſemine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum.* Facultates. *Etenim nunquam auditum eſt plantā aliquam adeo vrente, & cauſtica vi præditam; ſic, vt vbi cauterium neceſſarium eſt in gangrænis, & putridis impuriſq́ue vlceribus eoſdem præbeat effectus quos non modo ſublimatum, ſed ignis etiam præſtare poſſet: etenim vermes in vlceribus necat, putridaq́ue vlcera expurgat puluis eius ſenſim iis inſperſus, maiore minoréue quantitate, pro vlceris magnitudine, adhibitis præſeruatiuis, quæ in huiuſmodi remediis vſurpari ſolent. Itaque, cùm eius facultates infringere volunt, puluerem ſtillatitio roſarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumq́ue aut ellichnium eo intinctum vlceribus & gangrænis imponunt: deinde ſarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.*

EADEM *ratione vſurpatur in animalium malignis vlceribus, quibus plerunque infeſtantur.*

CALIDVM *eſt hoc ſemen in quarto gradu, eoq́ue etiam amplius, ſi plures ſint gradus.*

Sulphur viuum.

MITTIT *nobis Quito prouincia Peruana Sulphur viuum præſtantiſsimum, vt vitrum tranſlucidum, colore auri ſincerrimi, cuius fragmentum puſillum lucernæ adpoſitũ, odorem maximum Sulphuris eiaculatur fumo viridi permiſtum: & antè quàm incendatur, nullum Sulphuris odorem præbet.* Sulphur Quitenſe.

HVIVS *puluis vino diſſolutus, & per aliquot dies faciei veſpere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, roſaceo oleo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo ſumptus, coli doloribus, Nephritidi, neruorumq́ue contractionibus & ictero vtilis eſt. Calidum & ſiccum eſt hoc ſulphur ſummo exceſſu.* Facultates.

EX *Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, denſum, & expers tranſparentiæ, nihilq́ue cum alio commune habens præter odorem.* Sulphur Nicaraguanum.

Ad Eriſipelas.

NOBILIS *ille qui Piper longum mihi dedit iam ante deſcriptum, Peruana Carthagine attulerat placentã quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidã, tametſi bis mille ferè milliaribus allata eſſet. Eius pauxillum me præſente diſſoluit aquæ roſaceæ ſtillatitio liquore, & eo faciem filij ſui, qui eryſipelate laborabat, illiuit: poſtridie ſimili liquore calente faciem illius abluit: facies adeo integra & ſana reddita eſt, atque ſi eryſipelate non laboraſſet.* Medicamentũ ad ignẽ ſacrũ.

CONFECTAM *verò referebat hanc placentam è lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayzi foliis educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos deſpumando: colatos deinde rurſus decoquunt, donec ad vnguenti*

conſi-

conſiſtentiam aut etiam denſiorem reduxerint.

Carlo Sancto.

ANTE *triennium ex Mechoacan prouincia delata eſt* Carlo ſancto. *quædam radix* Carlo Sancto *dicta, cuius inſignes facultates prædicant.*

Deſcriptio. NOSTRO *Lupulo ſimilis eſt, & perticis ſe conuoluit illius more, quibus ſi careat, humi ſpargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo ſimilia, colore viridi, ſed obſcuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert: Radix craſſo capite eſt, ex quo aliæ radices oriuntur digiti maioris craßitudine, colore candicante: cortex qui facilè ſeparatur, cuiusq; vſus eſt, odore aromatico, guſtu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radicis cortice ſpoliatus, multis quaſi filuris ſeu tabellis tenuißimis conſtare conſpicitur, quæ ſigillatim ſeparari poſſunt.*

Natales. NASCITVR *temperatißimis prouinciæ Mechoacan locis, ſolo neque nimium ſicco, neque humido.* Calida & *ſicca initio ſecundi gradus.*

Facultates. RADICIS *cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, alioſq; humores ex capite elicit, eamq; ob cauſam Rheumatiſmos & capitis dolores & defluxiones curat: in nõnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è ſtomacho expellens, ſed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumq; roborat: purgationem tamen præcedere neceſſe eſt.*

IDEM *commanducatus, gingiuis abſcedentibus auxilio eſt, dentes ſtabilit, eoſq; à ſcabritia & corruptione liberat, orisq; halitum commendat: ſed poſtea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.*

PVLVERIS *eius exigua quantitas ex vino albo, aut adainti, canellæúe decocto ſumptus, vuluam obſtructionibus liberat,*

liberat, menſesq; prouocat, & flatus diſcutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialtheæ inuncto.

CORDIS affectibus, iis præſertim qui ex vteri ſympathia oriuntur, auxilio eſt eius puluis, vt ante, ſumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum.

RADICIS minutim conciſæ drachmæ duæ in aquæ ſextario & dimidio coquuntur ad dimidias, corticis citri in puluerē redacti drachmæ quatuor, pulueris Canellæ drachmæ duæ ſtatim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Iſtius decocti ſex vnciæ ſingulis diebus mane addito ſaccharo propinantur, purgato tamē prius vt decet corpore. Carlo ſancto decoctum.

HVNC puluerem, & decoctū nonnulli in morbi gallici affectibus, atq; etiam Epilepſia cōmendant. Alterum experiri nō admodum neceſſe eſt, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis, qui vigeſimum quintum ætatis annum nondum exceſſêre: nam Epilepſiam in adultis tollere, non eſt veriſimile.

Radix S. Helenæ.

EX portu S. Helenæ, qui eſt in prouincia florida, adferūtur radices quædam prælongæ, ſed nodoſæ admodum, pollicari craſſitudine, foris nigræ, intus albæ, ſapore aromatico, Galangæ ferè ſimili. Reſectis his nodis & perforatis, fiunt precariæ ſphærulæ, quas milites Hiſpani & Indi de collo ſuſpendentes, multum illis tribuunt. Hi ſiccati rugantur, duriq; & quaſi cornei fiunt. Planta ramos ſuos per terrā diffundit, foliaq; ampla & viridia admodum profert. Radix D. Helenæ, & eius hiſtoria.

NASCITVR locis humidis; ſicca initio, calida in fine ſecundi gradus exiſtimatur. Natales.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totumq; corpus ſibi inducunt balneaturi, quoniam cutim conſtringunt, & membra, vt inquiunt, ſuo grato odore roborant. Facultates.

Illivs *puluis cum vino hauſtus, in ventriculi doloribus, vrinæ difficultatibus, & Nephritide commendatur.*

Vt ex deſcriptione facultatibuſque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

Guacatane. Missa *nobis eſt ex Hiſpania noua plantula quædam candicans (ſed ſine radice) Indis* Guacatane *nuncupata, noſtro Polio montano haud abſimilis, ſed inodora, quæ an florem aut ſemen proferat, ignoro.*

Facultates. Ad *Hæmorrhoides commendatur hac ratione. Eius plantæ decocto ex vino (ſi calor abſit) alioqui ex aqua, hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè ſiccantur, poſtmodum eiuſdem plantæ puluere inſperguntur.*

Dolores *ex frigore & flatibus ortos, in quacunq; corporis parte ſedat, ſi locus reſina prius inunctus, tenuiſſmo huius puluere inſpergatur, & pannus lineus ſuperimponatur: nam illico adhærebit Cerati modo, nec inde amouebitur, niſi dolore mitigato.*

Eivs *puluis leuibus vulneribus impoſitus, præſertim inguinum, ea mundat & ad cicatricem perducit.*

Missæ *item ſunt ad me aliquot aliæ plantæ, ſine nomine, quarum vnius ex aqua decoctum calidè ſumptum, pectoris vitiis auxilio eſt.*

Altera, *quæ partus mortuos, ſecundaſq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.*

Tertiam, *ſi (cùm maximè viget) quiſpiã colligere volens duntaxat contingat, ilico flacceſcit, & procumbit.*

Qvarta *per ſolum diffuſa eſt & expanſa: ſi quis tamẽ eã attingat, ſtatim cõtrahitur: vt braſſica murciana.*

Helleborvs *item niger Hiſpanico ſimilis, & iiſdem facultatibus præditus.*

Mvlta

MVLTA *præterea alia medicamenta in Indiis noſtris inueniuntur, inſignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (vt iis vti poßimus) innoteſcent: vt ex eorum, quæ hactenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum vſu curati ſunt.*

QVÆ *omnia meæ diligentiæ accepta ferre oportet, & primæ huius meæ hiſtoriæ parti, quæ per vniuerſum orbem admodum celebris fuit, ob medicamentorum, quæ in ea continentur deſcriptionem.*

ET *vt omnes intelligant quàm vtilis meus hic liber fuerit, ſubiicere hîc libet Epiſtolam ad me ſcriptam ex Peruana vſque regione, à nobili quodam viro, ante duos menſes: etenim ex eorum quæ in illa deſcripſi lectione, inuenti ſunt in Peru lapides Bezaares, orientalibus aut inferiores viribus, de quibus Deo volente in tertia parte agemus.*

Epiſtola ad D. Nicolaum Monardis.

NON *dubium eſt Clariſsime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, ſemperq́ militiam in his regionibus ſequutum, ad te ſcribere, de iis quæ ad facultatem veſtram pertinent. Verum animi mei erga eruditos viros propenſio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus naſcentibus eorumq́ facultatibus euulgaſti, & laudem quam eo libro hîc conſequutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Etenim ſatis commendare non poßim vtilitatem quam hîc attulit tuus iſte liber, cùm ex eo rationem conſecuti ſimus, qua medicamentis vtendũ ſit, ex quibus ſine methodo ante vſurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nũc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati ſunt.*

IAM

IAM *ſunt plures quam viginti octo anni, quod militiã ſequens, per has Indias peregrinor, in quibus non ſolum quæ à te deſcripta ſunt, naſcuntur, ſed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis commeantium magna ex parte negligentiam & inſcitiam, quibus publica vtilitas (quam tamen ſummam præſtare poſſent) curæ non eſt, ſed vt quæſtui duntaxat ſeruiant.*

Animal lapidẽ Bezar gignens.

FORMAM *animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro deſcribis. Ea diligentiùs perpenſa, Animalium genus quoddam in iſtis montibus frequens inuenimus, valde ſimile iis Hircis (niſi quod cornibus orbum eſt) quos in Orientali India reperiri tradis. Ruſi ſunt coloris magna ex parte, & herbas ſalutiferas depaſcuntur (quarum magna eſt copia in montibus vbi iſta animalia degunt) ita fugacia, vt ſolo tormentorum æneorum ictu adſequi poßimus.*

DECIMA *quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti ſumus in huius regionis montes, in eam quinque dies inſumpſimus, & aliquot ex his quæ dixi animalibus confecimus, cumq́ eorum cauſa venationem ſuſcepiſſemus, librum tuum contuleramus.*

APERTO *itaque maximo, & prouectioris ætatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus, quo factũ eſt, vt Indicis animalibus ſimilia non eſſe putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis inſeruirent, deduxeramus, qua corporis parte lapides hæc animalia haberent, ſe quidquam de lapidibus ſcire negabant (vt ſunt nobis infeſtißimi, nec ſua ſecreta nobis innoteſcere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cùm videret nos tantopere id ſcire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marſupium nobis oſtendit, in quod depaſtas herbas recipiunt, donec eas poſtea rumi-*

ruminatas in ventriculũ traiiciant. Ibi puerum ilico interficere voluerunt Indi, quòd nobis id indicaſſet, eum tamen poſtea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, ſacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in precio, eosq́ in Idolorum ſuorum delubris, quæ Guacas *vocant, & alia etiam precioſiſſima quæq́ offerre ſolent, veluti aurum, argẽtum, gemmas, monilia, animalia, & pueros.* Guacas.

ILLVD *autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, præterquam in montibus iſtis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & inſulas Marañon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui: attamen nuſquam hæc animalia conſpexi, quam in ſolis huius regni Peru montibus.* Animal Bezaares lapides gignens in ſolis Peruanis montibus.

EGO *qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro ſumptos, aut foris impoſitos mirificè venenis & toxicis reſiſtere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus ſagittarum toxico illitarum vtiliſſime inſpergi. In ſumma hũc lapidem alexipharmacum eſſe pernicioſiſſimi illius toxici quo ſagittas ſuas illinunt, ad ſeſe mutuo conficiendos, atque etiam nos Hiſpanos, quorum plerique, poſt vehementes cruciatus & furores mortui ſunt, nullum auxilium inuenientes: tametſi in ſublimato vulneribus inſperſo nonnulli leuamen ſenſerint: verùm ſi toxico recenti illitæ ſagittæ ſint, præſentaneam perniciem adferunt, nec ſublimatum prodeſt.* Facultates.

EX *animalis igitur quod primum ſecuimus burſula, nouem lapides exemimus, qui Naturæ beneficio iſtic creati videntur ex ſalutiferarum illarum herbarum ſucco, quæ in burſulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides*

inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

OBSERVANDVM autem eſt, ſola quæ paſcūtur in montibus animalia, lapides iſtos præſtantes generare: namque in planis pabulum ſumunt, vt herbas minus ſalubres depaſcuntur, ſic etiam lapides eorum, tametſi vtiles, iis viribus non pollent, quibus ij præditi ſunt, qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

COEPIMVS iis vti eo ordine quem in tuo libro docuiſti, & aduerſus eoſdem etiam morbos, in quibus ſanandis mirabiles eorum effectus experti ſumus, quos longum eſſet referre. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modo Hiſpani, ſed etiam vniuerſus orbis. Quantum ad me attinet, vt aliquam animi gratitudinem oſtendam pro beneficiæ accepto, opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidibus mitto: ſi eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiuſdem opera, an eos acceperis mihi ſignificare poteris; etiam, quæ voles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui ſum obſeruantiſsimus.

Phaſeolus Peruanus.

NVNC capſulam accipies in qua Phaſeoli genus inuenies, quod Martij initio tantummodo ſerendum erit, ne frigore lædatur. Planta eſt fabæ ſimilis, minor tamen, fructū in ſiliquis ferens. Seni huiuſmodi fructus (fabas virides ſapiunt) cum ſale manducati, validè bilem, mediocriter pituitam, & ſine moleſtia hydropicorum aquas euacuant: eoſdem effectus præbent ſicci triti & ex vino ſumpti: ſed cibum paratum habere conuenit, quia ſi validius quàm neceſſe ſit, purgent, cibo ſumpto earum vehementia ilico infringetur.

Planta gramini ſimilis.

PLANTAM etiam quandam hic in planis naſcentem graminis modo, magnis facultatibus præditam: ſiquidem eius decoctum gargariſatum, rheumatiſmis, gutturis, phlegmonibus, aliisq́; vitiis auxilio eſt: manducata, multam pitui-

pituitam educit, ideoq; morbis ſuperioribus, & capitis doloribus vtilis. Denominationem à me ſumpſit hæc planta, quod mihi familiaris eius vſus ſit, & aliis, vt vtantur, conſulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in ſtirpium cognitione admodum verſatus.

FRVCTVM *item arboris cuiuſdam, quæ ſolummodo in hac prouincia naſcitur, Ilicis magnitudine, cortice Cerri ægylopis ſimili, foliis fraxini. Magnis viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inſperſus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricati ſtabiliuntur, gingiuæ abſcedentes ſanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulueri corticis illis inſperſo impoſiti, curationem eorum accelerant, & humorum eo defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiunxi, ſuffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplaſtris vtilis.* Molle, cuius ante mentionẽ feci, deſcribere videtur.

E X *eius fructu ſalutiferam admodum potionem Indi conficiunt. Eum iſtic ſeri & naſci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita eſt hæc arbor facultates, tum etiam quia nouum arboris genus eſt, & omni tempore odoratum.*

I N D V S *quidam Aethiopiſſam meum mancipium, malignis vlceribus & inueteratis vexatam, puluere cuiuſdam fructus iis inſperſo, ea mundauit, exeſa putrida illa carne, deinde eundem puluerem cum ellichnio vlceribus ſanis impoſuit ad carnem generandam, vlcuſq; ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in inſula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, ſic vt eo vulgariter veſcātur, magnitudine Aſſyrij mali, nucem Perſicæ mali nuci ſimilem continens, cuius concrematæ puluis ad ea quæ nunc enumeraui, vtilis eſt. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nuce continetur, adeò* Fructus vlcerarius.

noxium eſſe, & deletria facultate præditum, vt ſeu vir, ſiue animal eo veſcatur, præſentaneam mortem ſibi moliatur, cui nullo remedio occurri poteſt, tanquam ſublimatum aut corrodens aliud medicamentum ſumpſiſſet.

Planta ſanguineos ſudores excitans.

IN *vrbe Poſto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, ſolo cuiuſdam plantæ ſucco artubus & parti affectæ illito. Ægros deinde ſtragulis egregiè tegebat ad ſudorem prouocandum: ſudor è partibus illitis emanans, merus ſanguis erat, quem lineis pannis abſtergebat; atque ita in curatione pergebat, donec ſatis ſudaſſe putaret, optimis interea cibis eos alens. Eo remedio multi morbi deplorati curabantur, imo ægri iuniores & robuſtiores ab eius vſu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonſtraret.*

Arbor venereos ſtimulos domans.

ARBOR *quædam hìc inuenitur materie ſpongioſa, ex qua Indi nunquam ignem ſtruent, tametſi quis illis mortis periculum minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammã ſiue ignem accedunt, aut quos ſolummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.*

Centella, & eius facultates.

TVMORES *in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hìc curantur herba quadam* Centella *nuncupata: ſiquidem ea trita tumoribusq; impoſita, ilico puſtulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino reſoluatur. Sæpius iſtas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hiſpanos eis vti vidi.*

ANNO *1558. in vrbe D. Iacobi, quæ eſt in prouincia* Chile, *quidam Indi captiui ſuras ſibi amputarunt, & eas aſſas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiuſdam plantæ folia vulneribus imponentes, ilico ſanguinẽ ſiſtebant.*

HERBÆ *& arbores Hiſpanicis ſimiles, admodum paucæ hìc inueniuntur, quia ſolum eas non alit. In Hiſpania noua*

noua (cùm primum in noſtram poteſtatem redacta eſt) multæ arbores & plantæ Caſtellanis ſimiles inuentæ ſunt, tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIVNTVR *hic Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali cytrij magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hiſpanicis non minores, quos Indi aſſatos edunt, vt & pleraſque alias immunditias.* Colubri. Aranei. Buffones.

PROXIMIS *huic continenti inſulis, tam multi, tantiq; vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob cuſtodũ, qui Aethiopes ſunt plerunque, negligentiam.* Vultures.

VNA *verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus educatas, ſi in plana deducãtur, omnes emori. Eſt mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illæ aliquanto tempore nihil depaſcentes paulatim defecerunt, vt ne vna quidem intra menſem ei viua relicta ſit: omnes autem trementes & tabeſcentes moriebantur. Adferebant nonnulli cauſam naturalem, quod cùm in montibus frigidiſsimis, vbi ſingulis diebus pluit, educatæ eſſent, calorem illum planiciei, in quam nullæ vnquam pluuiæ decidunt, ferre non potuiſſe, & mutatione illa ſubita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas eſſe. Etenim conſideratione dignum eſt, quod in planicie illa, quæ octo duntaxat miliaribus ad montes vſque patet, in longitudinem verò plus mille milliaribus porrigitur, nunquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.*

SVPERIORE *Octobri venit ad nos affinis meus Alphonſus Garcias, ſtrennuus miles, qui ſe verum Alexipharmacũ inueniſſe ait aduerſus pernicioſum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (ſola enim ferina & humana victitant) deguntq; à Charças ad Chile vſque Peruanas prouincias.*

Planta quæ eſt Alexipharmacum.

Est verò ea planta, vt ait, foliis latis, plantagini Hiſpanicæ haud abſimilibus, quæ trita & vulneribus impoſita, venenū extinguit, & à ſymptomatis illis liberat, quæ toxicum generare ſolet. Pro magno theſauro æſtimant Hiſpani, eam plantam ſe inueniſſe, quoniam illius præſidio tuti, hoſtes ſuos Indos non ita metuent, qui duntaxat illis formidabiles erāt, toxici illius præſentaneam mortem adferentis cauſa: infinitos ſiquidem Hiſpanos trucidarunt, quos tamen eſui aptos negant & duriore carne eſſe, niſi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

Nascitur autem eadem regione, vbi fit toxicum, & (tametſi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium pateſacere, vnde pernicies adfertur.

Hæc omnia eò ſcripſi, vt cōſideres apud te, quàm multæ plantæ his ſimiles in noſtris Indiis naſcantur, quæ nobis ignotæ ſunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis pateſacere volunt, etiamſi nos morientes videant, aut in carcerem conniciantur: quod ſi quædam ex prædictis, & aliæ nonnullæ nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti ſumus, quæ Hiſpanis, libidinis gratia, ſeſe commiſcentes, omnia quæ ſciunt aperiunt.

Verum prolixior eſſe nolo, quod ignorem an hæc epiſtola ad te peruentura ſit: quam ſi perueniſſe intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hîc naſcētibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeo ſtudioſus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui ſtudioſiſſimus

Petrus de Oſma & Xarayzeio.

Tametsi

TAMETSI *mihi ignotus ſit, qui has ad me dedit, videtur tamen naturalium rerum ſtudioſus, ideoq; mihi amplectendus. Nam, vt militis munus eſt, perpetuo in armis verſari, ſanguinem profundere, & alia militaria munia exercere, laudandus eſt qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirit. In quo Dioſcoridem imitari videtur, qui cùm militaret in exercitu Antonij & Cleopatræ, quocunq; tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia præterea Naturæ miracula inquirebat, ex quibus ſex illos libros, qui toto orbe celebrantur, compoſuit, vt maiorem laudem ſcribendo ſit conſecutus, quàm ſi bellica virtute multas vrbes ſub imperium ſuum ſubegiſſet. Itaque multū huic viro debeo, cùm propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me miſit gratia, mihi certè gratiſſima. Illi ſcribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.*

PLANTARVM, *quas ad me miſit, facultates, experiemur, & ſemina ſuo tempore ſeremus. Lapides Bezaares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in ſuperficie ſunt perpoliti, & coloris ex cinereo obſcuri, & ſub duabus veluti teſtis aut cruſtis materiam quandam albam continent, quæ dentibus attrita, mera terra eſt inſipida, potiusq; infrigidare, quàm calefacere videtur. Fabæ magnitudine plerunque ſunt: inueniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte ſunt planiores. Ego vnum comminui, eiusq; puluerem adoleſcenti, quem venenum hauſiſſe dicebant, propinaui, &, neſcio an huius pulueris, aliorúmue medicamentorum beneficio, ſanatus eſt. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius hiſtoriæ medicamentorum volumine deſcribemus, in quo magna arcana continebūtur, quæ magnam omnibus oblectationē adferent, & præſertim ægris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.*

Lapis Bezar Peruanus ab Orientali differt.

QVID-

QVIDQVID verò in hac hiſtoria ſcripſi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamentis collegimus, aut ipſa experientia nos docuit.

ILLVD verò animaduertere oportet, omnia quæ ex noſtris Indiis adferuntur, magna ex parte calida eſſe, & ſub hoc temperamento eis vtendum, ſi quis illa ſumere volet.

FINIS.

INDEX ALPHABETICVS
IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in Medicina vſus eſt: auctore D. Nicolao Monardis.

A.

Aiotochtli. pagina 56
Alexipharmacum eſt Tabaco. 23
Ambarum colliquatum. 5
Ambar griſeum. 12. *eſt Bitumen.* eadem.
non eſt ſperma Balenæ. eadem.
eius delectus & facultates. 13
Emplaſtrum ex eo. 14. *inebriat.* eadem.
Animal lapidem Bezar gignens. 80. 81
Anime. 5. 6
Aranei. 85
Arbor venereos ſtimulos domans. 84
Armadillo. 54. *eius facultates.* 56
Aniſum. 26
Articulorum dolori Tabaco prodeſt. 23
Auellanæ purgatrices, earum hiſtoria & facultates. 61
Axi. 71

B.

Balſamum, & eius extrahendi ratio. 16 *æſtimatio & vſus.* 17. *interius aſſumptum, foris additum, & Cheirurgicis medicamentis additum.* 18
purius. 19

G *Balſami*

Balſami arboris hiſtoria. 19. *fructus.* 20
Bangue. 26
Ben magnum & paruum, atque earum facultates. 61
Bezar lapis. 80. *eius facultates.* 81. 87
Bitumen, & eius facultates. 12
Buffones. 85

C.

Capſicum, eius forma, hiſtoria, & facultates. 71
Carañ a, & eius facultates. 8. 9
Carbunculis medetur Tabaco. 24
Çarçaparilla & eius hiſtoria. 37. *eius delectus, nominis occaſio, & præparandæ apud Indos ratio.* 38
Altera præparandæ ratio, & vtendæ modus. 39
Çarçæ ſyrupus, & vtendi ratio. 40
Çarça puluis, & vtendi ratio. 41
Çarçæ aqua. 40. 41. *vnde inferatur.* 41. 42
eius hiſtoria, & exhibendæ ratio. 42. 43
ex ea catapotia. 44
Carlo ſancto, eius deſcriptio, natales, & facultates. 76
eius decoctum. 77
Caßia ſolutiua, eius delectus & facultates. 59
Catapotia pro ſterilibus. 14
Centella, & eius facultates 84
Ceuadilla, & eius facultates. 74
Charabe, & eius natales. 6
China. 35. *eius hiſtoria, natales, vſus, & præparandæ ratio.* 34. *Aqua Chinæ ſumendæ modus.* 36
eius facultates & temperamentum. 37
Cicinum oleum. 9
Colubri. 85
Contrayerua. 29

Copal-

Copal. 5
Copalcahuiel. 6

D.

Draconis arboris fructus. 56. *eius hiſtoria.* 57
Dragonal. 57

E.

Emplaſtrum ex ambaro. 14
Emplaſtrum ſtomachicum. 8
Encubertado. 54
Eryſipelatis curatio. 75

F.

Fabæ purgatrices, & earum facultates. 63
Fructus ad bilem , & eius facultates. 60
Fructus dyſentericus ex Quito. 58
Fructus vlcerarius. 83

G.

Gangranis medetur Tabaco. 24
Guayacan. 29. *& eius hiſtoria.* 31.32
eius decoctum atque vſus. 32
Guayaci facultates, & Serapium ex eo. 34
Guacatane, & eius facultates. 78
Guayaquil. 42
Gummi ad podagram, & eius facultates. 57

H.

Herba Iohannis infantis: eius hiſtoria & facultates. 28
Herba Reginæ. 27

Herba ſancta. 27
Hyuourabé, eius hiſtoria & facultates. 34

L.

Lacerti Caymanes. 53
Lacerti magnitudo ingens. 54
Lapis Praſius. 51
Lapis Tiburonum, & eius facultates. 52
Lapis Caymanum, & eius facultates. 53
Lapis Sanguinalis, & eius facultates. 54
Lapis rimas pedum curans. 54
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates. 51
Lignum nephriticum. 50
Lignum aromaticum. 50
Lignum Indicum. 31
Liquid-Ambar, & eius facultates. 15.16
oleum ex eo. 16
Lues venerea. 29.30

M.

Manati piſcis. 52
Mechoacan, & eius forma. 68.70. *eius facultates, exhibendi ratio, puluis, & catapotia.* 69
Medicamentum ad ignem ſacrum. 75
Medicorum diſceptatio de origine morbi Gallici. 31
Molle, eius hiſtoria, natales & facultates. 48.83
Morbus Gallicus. 29.30.31. *Neapolitanus.* 31

N.

Naphtha. 12
Nephritidi Tabaco prodeſt. 23

Nico-

Nicotiana. 27
Nuclei Pinei purgantes, eorum deſcriptio & facultates. 62

O.

Ocoçol. 15
Oleum cicinum. 9. *eius facultates.* 10
Oleum ex Liquid-ambar. 16
Oleorum eliciendorum ratio. 9
Oleum ficus infernalis. 9
Opium. 26

P.

Pauame & eius hiſtoria. 45 *Delectus, temperamentum, & facultates.* 46. *eius decocti parandi ratio.* 47
Perebecenus. 27
Petum, & eius genera duo. 27. *eius natales, & facultates* 28
Picielt. 21
Pilulæ famem, ſitimq́ue ſedantes. 26
Pinipinichi. 67
Piper. 70
Phaſeolus Peruanus. 82
Planta gramini ſimilis. 82
Planta ſanguineos ſudores excitans. 84
Planta quæ eſt Alexipharmacum. 86
Praßius lapis. 51

Q.

Quimbaya radix. 70

R.

Radices venenis aduerſantes. 29
Radix Quimbaya. 70
Radix S.Helenæ. eius hiſtoria, natales, & facult. 77
Raphanus. 26
Reſina Balſami facultatibus prædita. 20
Reſina Carthaginenſis, & eius facultates. 20

S.

Sanguis draconis: & cur ſic dictus. 56. *eius hiſtoria, & facultates.* 57
Saſſafras. 44. *quæ & Pauame.* 45. *eius hiſtoria.* 45
Scabies Hiſpanica. 31
Serapium ex Tabaco. 21
Serpigo Indica. 31
Solanum furioſum. 26
Succinum non eſt lachryma. 6
Sulphur Nicaragnanum. 75
Sulphur Quitenſe, & eius facultates. 75

T.

Tabaco. 20. *eius natales & facultates.* 21
Serapium ex eo. 22. *cruditatibus ventriculi prodeſt.* 22. *Alexipharmacum eſt.* 23
eius experiendi aduerſus venena occaſio. 24
eius vſus Indis frequens. 25
Tacamahaca, & eius facultates. 7

Tattou.

Tattou. 56
Tiburon piſcis. 52
Toçot-guebit. 7

V.

Vteri ſuffocationi Tabaco prodeſt. 23
Vulneribus recentibus medetur Tabaco. 24
Vulneribus animalium 24
Vultures. 85

X.

Xelochopali. 6

FINIS.